

Τιμητικός Τόμος
ΙΩΑΝΝΗ Κ. ΡΟΚΑ

Liber Amicorum in Honour of
ΙΟΑΝΝΙΣ Κ. ΡΟΚΑΣ

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τιμητικός Τόμος Ιωάννη Κ. Ρόκα

ISBN 978-960-622-251-1

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επιστημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδεμία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημία τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director:	Νεκταρία Καπογιάννη
Υπεύθυνος Παραγωγής:	Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία:	Χρυσούλα Ζαργιαννάκη
Παραγωγή:	NB Production AM250717M23

NΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαυρομυχάλη 23, 106 80 Αθήνα

Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819

<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

Αθήνα: Μαυρομυχάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521

Πειραιάς: Φίλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ: 210 4184 212

Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600

Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134

Τιμητικός Τόμος ΙΩΑΝΝΗ Κ. ΡΟΚΑ

Επιστημονικοί Επιμελητές:
Λάμπρος Κοτσίρης, Κυριακή Νούσια

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Liber Amicorum in Honour of Ioannis K. Rokas

Abstract: The current Festschrift / Liber Amicorum is published as a tribute to honour the work of Professor Dr. Jur. Ioannis K. Rokas, who as a Professor held the Chair of Commercial Law at the Athens University of Economics and Business (AUEB). It includes 67 essays by prominent legal scholars and practitioners in law from all over the world, on subjects such as, inter alia, insurance law, maritime law, company law, arbitration law, private international law, consumer protection law, competition law, labour law, EU law, competition law, civil law (family law, inheritance law), intellectual property law, environmental law, energy law, oil and gas law, insolvency law.

ISBN 978-960-622-251-1

COPYRIGHT

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address below.

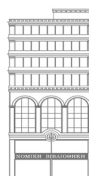
DISCLAIMER

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.

NOMIKI BIBLIOTHIKI

23, Mavromichali Str., 106 80 Athens Greece
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

Liber Amicorum in Honour of IOANNIS K. ROKAS

Editors:

Lambros Kotsiris, Kyriaki Noussia

NOMIKI BIBLIOTHIKI

Εκδοτική Επιτροπή
ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΗ Κ. ΡΟΚΑ

Κοτσίρης Λάμπρος,

Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης,
Αντεπιστέλλον Μέλος της Ακαδημίας Αθηνών

Νούσια Κυριακή,

Επίκουρη Καθηγήτρια Νομικής στο Πανεπιστήμιο του Έξετερ της Αγγλίας

Ταρνανίδου Χριστίνα,

Δ.Ν., Δικηγόρος, Λέκτωρ Εμπορικού Δικαίου στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τζίβα Έφη,

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Τσαβδαρίδης Αντώνιος,

Δικηγόρος, Λέκτωρ της Νομικής Σχολής του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης

Χατζηνικολάου-Αγγελίδου Ράνια,

Ομότιμη Καθηγήτρια της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Χριστοφίλου Άλκηστις,

Δικηγόρος, LL.M. (L.S.E.)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο καθηγητής Ιωάννης Κ. Ρόκας, αποφοίτησε από την Νομική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών το 1968 και αναδείχθηκε διδάκτορας του Πανεπιστημίου Freie Universität Berlin (FU) το 1975 με θέμα της διατριβής του "Summenversicherung und Schadensersatz", που δημοσιεύθηκε εις *Schriften zum Wirtschaftsrecht*, Bd.22, εκδ. Duncker & Humblot/ Berlin (Δίκαιο Ασφάλισης και Αποζημίωσης, στη σειρά Συμβάσεις του Δικαίου των Επιχειρήσεων). Το 1984 εξελέγη Υφηγητής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης με τίτλο υφηγεσίας "Αστική ευθύνη στην οδική μεταφορά πραγμάτων", εκδ. Αντ. Ν. Σάκουλας.

Ο ομότιμος σήμερα καθηγητής Ιωάννης Κ. Ρόκας διετέλεσε καθηγητής Εμπορικού Δικαίου στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, όπου διατέλεσε και πρόεδρος του Τμήματος Διοίκησης και Οργάνωσης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου. Υπήρξε ενεργό μέλος της ολιγομελούς ομάδας Ευρωπαίων ακαδημαϊκών, που αποτέλεσαν την ομάδα εργασίας "Restatement of European Insurance Contract Law", το οποίο συστάθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2005, συμπεριλήφθηκε στο "Ευρωπαϊκό Δίκτυο Αριστείας για το Ευρωπαϊκό Δίκαιο των Συμβάσεων" (CoPECL), και συνέταξε τις Αρχές του Ευρωπαϊκού Δικαίου της Ασφαλιστικής Σύμβασης ως τμήμα του "Κοινού Πλαισίου Αναφοράς στον τομέα του Ευρωπαϊκού Δικαίου των Συμβάσεων". Υπήρξε, επίσης, πρόεδρος της συντακτικής επιτροπής αναμόρφωσης και μελέτης του θεσμού της ιδιωτικής ασφάλισης και εισηγητής του τμήματος για την ασφαλιστική σύμβαση, από την οποία προήλθε ο ν. 2496/1997 που αποτελεί κατά το μεγαλύτερο μέρος έργο του. Ο νόμος αυτός αντικατέστησε εξ ολοκλήρου το μέχρι τότε ισχύσαν νομικό καθεστώς (του ΕμπΝ), που καταγόταν από τον ιταλικό Codice di Commercio (1882), και βρίσκεται στην πρωτοπορία του νεωτεριστικού κύματος που ανανέωσε αρκετά εθνικά ευρωπαϊκά δίκαια της ασφαλιστικής σύμβασης.

Διετέλεσε μέλος και εισηγητής ή και πρόεδρος μιας σειράς Νομοπαρασκευαστικών Επιτροπών επί θεμάτων του ευρύτερου εμπορικού δικαίου, οι περισσότερες από τις οποίες έχουν υλοποιηθεί σε νομοθετήματα, όπως λ.χ. ο νόμος 3016/2002 για την εταιρική διακυβέρνηση, ο νόμος 3389/2005 για τις συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, ο νόμος 1733/1987 περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, ο νόμος 2881/2001 για την ρύθμιση θεμάτων ναυαγίων, αλλά και πολλών άλλων Επιτροπών, ιδιαίτερα στον τομέα της ασφαλιστικής επιχείρησης. Υπήρξε επίσης μέλος της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής του Εμπορικού Κώδικα.

Μέλος πολλών επιστημονικών και επαγγελματικών ενώσεων στο εξωτερικό και την Ελλάδα, σήμερα είναι ένας εκ των πέντε αντιπροέδρων της Παγκόσμιας Ένωσης Ασφαλιστικού Δικαίου (AIDA), που αποτελείται από εθνικές ενώσεις ασφαλιστικής επιστήμης 57 κρατών, μέλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της Ένωσης αυτής, πρόεδρος της Ελληνικής Ένωσης Ασφαλιστικού Δικαίου, ενώ διετέλεσε πρόεδρος της ομάδας εργασίας για την διανομή ασφαλιστικών προϊόντων της AIDA, πρόεδρος της Επιτροπής Ιδιωτικής Ασφάλισης του Υπ. Εμπορίου, η οποία ήταν γνωμοδοτικό όργανο στην τότε Εποπτική Αρχή της Ιδιωτικής Ασφάλισης, γενικός γραμματέας της Ελληνικής Ένωσης Ναυτικού Δικαίου, πρόεδρος της Μεσογειακής Ένωσης Ναυτικής Διαιτησίας, αντιπρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Ηλεκτρονικού Εμπορίου, αντιπρόεδρος της Μικτής Επιτροπής για τα ταχυδρομεία, κ.ά. Από το 1981 είναι συνεκδότης και συνδιευθυντής του ιστορικού νομικού περιοδικού "Επιθεώρηση του Εμπορικού Δικαίου", μέλος της επιστημονικής επιτροπής της διεθνούς ιταλικής σειράς "Ασφαλιστική Επιστήμη" και της συντακτικής επιτροπής του σερβικού περιοδικού "Επισκόπηση Ευρωπαϊκού Ασφαλιστικού Δικαίου".

Η επιστημονική διαδρομή του έχει αναγνωρισθεί και διεθνώς μέσα από τη συμμετοχή του σε διεθνείς ερευνητικές ομάδες, αλλά και μέσω πληθώρας διαλέξεων και δημοσιεύσεων σε έγκριτα νομικά περιοδικά στην αγγλική, γερμανική και γαλλική γλώσσα.

Μέσα από ένα εκτενέστατο συγγραφικό έργο, που χαρακτηρίζεται από πληρότητα, σαφήνεια, λιτό γλωσσικό ύφος, δογματική εμβάθυνση, τον εντοπισμό και προτάσεις επίλυσης σύνθετων νομικών ζητημάτων, αλλά και σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, ο τιμώμενος έδωσε στους νομικούς της θεωρίας και της πράξης την ευκαιρία κατανόησης πολύπλοκων νομικών θεμάτων που άπτονται, μεταξύ άλλων της σχέσης της υποχρέωσης προς αποζημίωση του αδικοπραγήσαντα προς την υποχρέωση του ασφαλιστή προς αποκατάσταση των ασφαλιστικών ζημιών, του ρόλου της υποχρεωτικής ασφάλισης αστικής ευθύνης στην αποκατάσταση μεγάλων ζημιών/ καταστροφών και στη νομοθετική διεύρυνση της αστικής ευθύνης ως μέσου αποκατάστασης τέτοιων ζημιών, την διάκριση μεταξύ ασφαλιστικού συμφέροντος σε ευρεία και ασφαλιστικού συμφέροντος σε στενή έννοια.

Παράλληλα με την ακαδημαϊκή του σταδιοδρομία, ο τιμώμενος διέπρεψε και στον τομέα της ενεργού δικηγορίας. Το 1977 ίδρυσε το δικηγορικό γραφείο "Ι. Κ. Ρόκας & Συνεργάτες", το οποίο μετεξελίχθηκε το 2001 στη Δικηγορική Εταιρία "Ρόκας", και ένα δίκτυο δικηγορικών και συμβουλευτικών εταιριών στις χώρες της Κεντρικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης, συντονιστής του οποίου παραμένει. Υπήρξε επίσης διευθυντής σημαντικών ευρωπαϊκών προγραμμάτων προς αναμόρφωση του θεσμού της ιδιωτικής ασφάλισης σε πρώην ανατολικές Χώρες, που ανατέθηκαν στη Δικηγορική Εταιρία "Ρόκας" μετά από πανευρωπαϊκούς διαγωνισμούς ως ηγέτιδα κοινοπραξιών ή ως κοινοπρακτικό μέλος. Ως δικηγόρος έχει μακρά δικαστηριακή και συμβουλευτική εμπει-

ρία σε τομείς όπως η διεθνής διαιτησία, οι συγχωνεύσεις και εξαγορές, οι ιδιωτικοποιήσεις, η επίλυση διαφορών σε εμπορικές υποθέσεις, ενώ έχει επανειλημμένα καταθέσει ως εμπειρογνώμονας σε θέματα ελληνικού δικαίου σε Δικαστήρια ξένων Χωρών. Έχει ανακηρυχθεί πολλές φορές ως ο κορυφαίος δικηγόρος στην Ελλάδα στον τομέα της Ασφάλισης και Αντασφάλισης από τον Διεθνή Δικηγορικό Σύλλογο (Who's Who of Insurance and Reinsurance Lawyers, IBA).

Ο παρών Τόμος αποτελεί αψευδές πειστήριο της ακτινοβολίας του τιμωμένου καθηγητή. Η νομική συνεισφορά από ακαδημαϊκούς και επαγγελματίες από την Ελλάδα και διάφορα μέρη του κόσμου σηματοδοτεί και τιμά την ακαδημαϊκή του καριέρα και την μακροχρόνια πορεία του μέχρι σήμερα στον τομέα της θεωρίας του δικαίου, αλλά και της νομικής πράξης, και αποτελεί μια ζωντανή απόδειξη του διαμετρήματος και της συμβολής του τιμώμενου στην επιστήμη του δικαίου. Η ευρεία κλίμακα των θεμάτων που εξετάζονται σε αυτά τα δοκίμια, καθώς και το διεθνές φάσμα των χωρών από τις οποίες προέρχονται οι συνεισφέροντες, απεικονίζουν τον πλούτο και το μέγεθος της επιρροής του. Όλα τα παραπάνω επιτρέπουν την αναγνώριση του τιμώμενου ως εξαιρετικά διακεκριμένου στο ελληνικό ασφαλιστικό δίκαιο και την κατάταξή του στους πλέον γνωστούς σε σχέση με το δίκαιο αυτό παγκοσμίως.

Ο καθηγητής Ιωάννης Κ. Ρόκας ανέκαθεν αντιμετώπιζε τον εαυτό του τόσο ως ακαδημαϊκό δάσκαλο, όσο και ως δικηγόρο της πράξης. Οι πεποιθήσεις του για τη σπουδαιότητα της διδασκαλίας και τη μετουσίωσή της σε νομική πρακτική αντικατοπτρίζονται στον μακροσκελή κατάλογο των δημοσιεύσεών του. Για παράδειγμα, το βιβλίο του "Ιδιωτική Ασφάλιση, Δίκαιο της Ασφαλιστικής Σύμβασης και της Ασφαλιστικής Επιχείρησης", μετά από 11 επιτυχημένες εκδόσεις, διαιρείται πλέον σε δύο τόμους από τους οποίους ήδη κυκλοφορεί το "Συμβατικό Ασφαλιστικό Δίκαιο", που σε 1400 σελίδες συνδυάζει τη θεωρητική εμβάθυνση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο με την πρακτική εφαρμογή, με ευρεία χρήση της συγκριτικής μεθόδου σε νομολογία και θεωρία των δικαίων της ηπειρωτικής Ευρώπης και του αγγλοσαξονικού χώρου.

Η παρούσα έκδοση αποτελεί ένδειξη αναγνώρισης του έργου του τιμώμενου εκ μέρους των συναδέλφων και φίλων.

Ιούλιος 2017

Η Εκδοτική Επιτροπή

Editorial Committee

LIBER AMICORUM IN HONOUR OF IOANNIS K. ROKAS

Kotsiris Lambros,

Professor Emeritus at Aristotle University of Thessaloniki, School of Law,
Associated Member of the Academy of Athens

Noussia Kyriaki,

Assistant Professor at the University of Exeter (UK), School of Law

Tarnanidou Christina,

Attorney at Law, Ph.D., Lecturer of Commercial Law at Athens University of Economics and Business

Tziva Efi,

Associate Professor at Aristotle University of Thessaloniki, School of Law

Tsavidaridis Antonios,

Attorney at Law, Lecturer at Democritus University of Thrace, School of Law

Chatzinikolaou-Aggelidou Rania,

Professor Emerita at Aristotle University of Thessaloniki, School of Law

Chistofilou Alkistis,

Attorney at Law, LL.M. (L.S.E.)

FOREWORD

It is an honour and a pleasure to provide a Foreword for this *Festschrift/Liber Amicorum* book, which serves as a tribute to Professor Ioannis K. Rokas, whom in the course of the years, I have come to know in many roles and capacities, not least those of a mentor and of a colleague.

Professor Ioannis K. Rokas, graduated from the National and Kapodistrian University of Athens, Law School (Diploma, 1968) and went on to obtain his PhD degree in Insurance & Tort Law at the Freie Universität Berlin (FU) (Dr. Jur., 1975). Professor Ioannis K. Rokas (now Emeritus) has been a Professor of Commercial Law at the Athens University of Economics and Business, (AUEB), where he has held the Chair of Commercial & Business Law. His academic work spans *inter alia* from over 160 articles in Greek and Foreign Law Reviews, Commentaries on Court Decisions, numerous legal opinions as well as to a number of monographs and other academic books, mainly in insurance law, as well as in maritime law, commercial law *et al.*

He is a member, in various roles and capacities, of numerous professional associations, including the Athens Bar Association (whereby he has been a practising lawyer since 1971, authorised to appear before all Greek Courts of all instances), the International Insurance Law Association (AIDA) - where he currently serves as one of the Vice Presidents and as a Member of the AIDA Europe Committee, President of the Hellenic Insurance Law Association (HILA), Co-editor of the Greek Commercial Law Review, Member of the Scientific Committee of the International Italian book series 'Insurance Science', Member of the Editorial Board of the European Insurance Law Review (AIDA Serbia Chapter). Other memberships include, *inter alia*, the CMI, the project group "Restatement of European Insurance Contract Law", the Mediterranean Maritime Arbitration Association, the Private Insurance Committee of the Greek Ministry of Trade (i.e. the former Supervisory Authority on Private Insurance in Greece). Not least, he has been the Chairman of many Legislation & Drafting Committees, for numerous Greek laws, including those for the new Greek Insurance Contract Act, the modernization of the Commercial Code, the Law on Private Insurance Supervision, Patent Law, and he has also served as Vice-chairman of the Hellenic Committee for the Electronic Commerce.

Professor Ioannis K. Rokas has not only had an elaborate academic career but has also been a major player in the field of private legal practice. More specifically, he is the

Founder and Senior Partner of “Rokas” Law Firm, as well as the coordinator of the “Rokas” network of legal firms & legal consulting companies, which spread across the countries of the Central and South-East European region. In that role, he has long established and exceptional experience as a practising lawyer in fields such as international arbitration, mergers & acquisitions, privatizations, dispute resolution - particularly in the insurance field, *et al.* He has been named numerous times as the leading legal practitioner in Greece in Insurance and Reinsurance by the international Who’s Who of Insurance & Reinsurance Lawyers (e.g. 2007 *et seq*) of the International Bar Association.

The presentation of the current *Festschrift/Liber Amicorum* book with legal contributions from scholars and practitioners from Greece and from various parts of the world, marks and honours his academic career and his so far long life’s journey in the field of law and practice, and constitutes a vivid proof of the calibre and of the contribution of Professor Ioannis K. Rokas to the science of law. The broad range of topics dealt with in these essays as well as the international range of countries from which the contributors originate, illustrate the wealth and spectrum of the impact that he has had. In my personal and humble opinion, all the above serves as enough evidence to constitute him as the biggest name in Greek insurance law and one of the most renown worldwide.

Professor Ioannis K. Rokas has always regarded himself as both an academic teacher and as a practitioner. Professor Rokas’s convictions about the importance of teaching are reflected in his own prolific list of publications. For example, his book “Private Insurance Law: the law of insurance contracts and of insurance enterprises”, that excellent students’ and indeed professionals’ textbook, which he has kept up to date over the years, so that it is now in its 12th edition, is a remarkable achievement. The book is more than a clear exposition of the elements of private insurance law. The mature scholar of the subject can still, by consulting “Private Insurance Law: the law of insurance contracts and of insurance enterprises” find nuggets of illumination, or explanation, or a possible new approach, on almost any topic in the field. Professor Rokas’s teaching approach towards his University students, as well as his guidance towards his fellow legal practitioners was not solely doctrinaire, for he has always been insistent on making his peers see more than one side of a question and, hence, argue and appreciate different approaches. Myself too, having worked next to him in practice as well as within AIDA - where currently we both serve at the AIDA World Presidential Council - can avidly testify the above. I consider him as one of my mentors and continue to learn from him.

It is therefore not only right but indeed a great honour, on the occasion of the retirement of Professor Ioannis K. Rokas from the Chair of Commercial & Business Law (AUEB, Greece) to present to the legal world the current *Festschrift/Liber Amicorum* book, to celebrate the fine career of one of the leading insurance academics and lawyers, who undoubtedly only retires from the academic Chair but will, one confidently hopes, continue to serve our subject as before and for many more years to come.

July 2017

Dr. Kyriaki Noussia,

Ass. Professor/ SL in Law,
University of Exeter, Law School,
Exeter, Devon, UK

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΚΔΟΣΗΣ

Ε. ΒΑΣΙΛΑΚΑΚΗΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ, ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΙΚΗΓΟΡΩΝ

ΙΑΚΩΒΟΣ ΒΕΝΙΕΡΗΣ, ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΕΧΡΗ-ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ, ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΔΠΘ

ΚΥΡΙΑΚΗ ΝΟΥΣΙΑ, ASSISTANT PROFESSOR, LAW SCHOOL, UNIVERSITY OF EXETER

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ - ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΡΟΥΣΣΟΣ & ΣΥΝΕΤΑΙΡΟΙ, ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Λ. ΣΚΑΛΙΔΗΣ - Χ. ΣΚΑΛΙΔΗ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ, ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ, ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

EUROLIFE ERB ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ GENERALI ΕΛΛΑΣ ΑΑΕ

Συγγραφικό έργο Ιωάννη Κ. Ρόκα

1. Μονογραφίες, Συγγράμματα

1. Εταιρίες, Εισαγωγή στο Δίκαιο των Εταιριών του Εμπορικού Δικαίου, 5η έκδοση 2017, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη.
2. Συμβατικό Ασφαλιστικό Δίκαιο, συγχρόνως 12η έκδοση του α' μέρους του έργου Ιδιωτική Ασφάλιση, δίκαιο της ασφαλιστικής σύμβασης & της ασφαλιστικής επιχείρησης (το β' μέρος είναι υπό έκδοση), 2016, εκδ. Σάκκουλα.
3. Hellenic Insurance Law, International Encyclopedia of Laws, updated as of August 2016, publ. Kluwer Law International.
4. Εμπορικό Δίκαιο, Γενικό μέρος (5η έκδοση με την συνεργ. της Χ. Ταρνανίδου), 2015, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη.
5. Ασφαλιστικό Δίκαιο. Εισηγήσεις, 3η έκδοση, 2014, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη.
6. Ναυτικό Δίκαιο, 3η έκδοση. του συγγράμματος Ι. Ρόκα, Εισαγωγή στο Ιδιωτικό Ναυτικό Δίκαιο, (μαζί με τον Γ. Θεοχαρίδη) 2014, εκδ. Σάκκουλα.
7. Εισαγωγή στο δίκαιο των επιχειρήσεων, 4η έκδοση, 2011, εκδ. Μπένου.
8. Ιδιωτική Ασφάλιση. Το δίκιο της ασφαλιστικής σύμβασης και της ασφαλιστικής επιχείρησης, 11η έκδοση, 2006. Το α' μέρος αυτού, για την ασφαλιστική σύμβαση, έχει εκδοθεί αυτοτελώς ως 12η έκδοση (αναφέρεται ως άνω με τον τίτλο Συμβατικό Ασφαλιστικό Δίκαιο), εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.
9. Introduction to Greek Private Maritime Law, 2001, έκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.
10. Ευθύνη για τα προϊόντα, 1996, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.
11. Greece: Practical Commercial Law, European Commercial Law Series, 1992, publ. Longman.
12. Η αστική ευθύνη στην οδική μεταφορά πραγμάτων. (Με ιδιαίτερη αναφορά στη σύμβαση CMR), 1984, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα (υψηγεσία Θεσσαλονίκης).
13. Περί ελέγχου και εποπτείας της ιδιωτικής ασφαλίσεως, 1978.
14. Summenversicherung und Schadensersatz, 1975, Verlag. Duncker & Humblot (διδακτορική διατριβή Βερολίνου).

2. Άρθρα σε νομικά περιοδικά και τιμητικούς τόμους

15. Ζητήματα από την εφαρμογή του νέου άρθ. 724 ΚΠολΔ, υπό δημοσίευση ΕλλΔνη 2017.
16. Εκποίηση προϊόντων βιομηχανικής ιδιοκτησίας πτωχευσάσης επιχείρησης, ΔΕΕ 2017, σελ. 453 επ.
17. EU Directive 2009/138 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance – A general introduction to the Solvency II framework, *European Insurance Law Review*, 1/2017, p. 66 ff.
18. Occurrence of the risk due to an intentional act by the policyholder in a fire insurance on account of a third party and the insurable interest of the bank which has a pre-notice of a mortgage on the insured building, *Festschrift für Anton K. Schnyder* 2018, υπό έκδοση.
19. Δεκαεπτά χρόνια εφαρμογής του ν. 2496/1997 για την ασφαλιστική σύμβαση, ΕΕμπΔ 2014, σελ. 533 επ. = τιμ. τόμος για τον Ιωάννη Δρυλλεράκη, 2015, σελ. 267.
20. Συμφωνία καθορισμού τιμών - Η έννοια της ενιαίας και διαρκούς παράβασης - Υπολογισμός προστίμου, ΕΕμπΔ 2015, σελ. 511 επ.
21. Η ευθύνη του «Επικουρικού Κεφαλαίου Ασφάλισης Ευθύνης από Ατυχήματα Αυτοκινήτων» (ΕΚ) για ατυχήματα που προξενήθηκαν από ασφαλισμένους σε ασφαλιστικές εταιρίες που ανακλήθηκε η άδεια λειτουργίας τους, ΕλλΔνη 2015, σελ. 961 επ.
22. Παρατηρήσεις επί των αλλαγών που φέρνει στο νόμο για την Ασφαλιστική Σύμβαση το Σχέδιο νόμου προσαρμογής προς την Οδηγία 2009/138 για την κρατική εποπτεία επί των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, ΝοΒ 2015, σελ. 1874 επ.
23. Ασφάλιση κατά κλοπής, υπεξαίρεσης και οικονομικών ζημιών από πράξεις απιστίας τραπεζοϋπαλλήλων με ρήτρα «αξιώσεων που θα προβληθούν», ΝοΒ 2016, σελ. 297 επ.
24. Ειδική ευθύνη παραγωγού ανασφαλών προϊόντων και η έννοια του καταναλωτή τιμ. τόμος Α. Αντάπαση, 2014, σελ. 883 επ.
25. Οι περιορισμοί των παροχών του Επικουρικού Κεφαλαίου του κ.ν. 489/1976 και ιδιαίτερα αυτών που επέφερε ο ν. 4092/2012 και οι δεσμεύσεις του νομοθέτη από το διεθνές και ενωσιακό δίκαιο, ΕΕμπΔ 2013, σελ. 1 επ.
26. Περιορισμοί & δεσμεύσεις, *Ιδιωτική Ασφάλιση*, Απρίλιος 2013, σελ. 40 επ.
27. Principles of European insurance contract law (PEICL) as a settled and balanced system of policyholder protection, *Serbian Insurance Law Review*, 1/2013, p. 37 ff.

28. Κατασκευή τεχνικού έργου. Έκταση της κάλυψης που παρέχει η ασφάλιση κατά παντός κινδύνου, τιμ. τόμος Ν. Ρόκα, 2013, σελ. 855 επ.
29. Transfer of insurance portfolio and state supervision, *Liber amicorum* Bill W. Dufwa, publ. Jure Förlag AB, Vol. II, 2012, p. 935 ff.
30. A Bankers Blanket Bond Case Study: An instructive message from practice, *Liber amicorum* K. Otani, 2012.
31. Συμπληρωματική συνταξιοδότηση, Ιδιωτική Ασφάλιση, Απρίλιος 2011, σελ. 48 επ.
32. Issues in environmental pollution liability and insurance, *Liber amicorum* Herman Cousy, publ. Intersentia 2011, p. 249 ff.
33. The precontractual information duty of the policy holder according to the Principles of European insurance contract law, *European Reforms in the Insurance law of Serbia*, Memoir, 2010, p. 157 ff.
34. Private Pension Funds: Their management by an insurance undertaking, the actuarial deficit and the role of the State, *Liber amicorum* J. Bigot, L.G.D.J. 2010.
35. De la création d'un cadre communautaire pour l'industrie de l'assurance à la création d'un cadre communautaire pour les produits d'assurance, *R.G.D.A.*, 2010. p. 977 ff.
36. Distribution by banks & other distributors of investment policies. A focus on the distributed product, *Serbian Insurance Law Review*, 2011, p. 1 ff.
37. Ο δικαστικός έλεγχος των χρηματοοικονομικών συναλλαγών, τιμ. τόμος Κ. Κεραμέα, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2010, σελ. 1251 επ.
38. Το άγνωστο στην Ελλάδα άρθρο 26 του ελληνικού νόμου για την ασφαλιστική σύμβαση (νόμος 2496/1997), παράδειγμα της ρύθμισης του νέου γερμανικού νόμου για την ασφαλιστική σύμβαση, *Ιδιωτική Ασφάλιση*, Οκτώβριος 2009, σελ. 32 επ.
39. Multi-jurisdictional Issues - dealing with Uncertainty in the Insurance Field, *Insurance Law Review*, 2008, 3rd issue.
40. The impact of the involvement of an insurance intermediary on the rights and obligations of the parties of an insurance contract, *Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006)*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 839 επ.
41. Mutuality and Supervision, ομιλία που δόθηκε στη Μόσχα το 2004 στα πλαίσια κοινοτικού προγράμματος, *Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006)*, 2007, σελ. 673 επ.
42. Ασφαλιστικοί όροι, προστασία καταναλωτή, αστικές κυρώσεις και αντασφάλιση, απόδοση στην ελληνική ομιλίας που δόθηκε το Νοέμβριο 2002 στη Βουδαπέστη

- στα πλαίσια συνεδρίου της Διεθνούς Ένωσης Ασφαλιστικού Δικαίου, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 79 επ.
43. Συμβατότητα της ασφάλισης νομικής προστασίας προς τις διατάξεις του Κώδικα περί Δικηγόρων, εισήγηση προς το Υπ. Εμπορίου 1984, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), 2007, εκδ. Αντ.Ν. Σάκκουλα, σελ. 252 επ.
44. Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (περιέχει δημοσιεύτα άρθρα και σχόλια, καθώς και δημοσιευμένα άρθρα μεταξύ 1984 και 2006), 2007.
45. Ζητήματα ασφαλιστικής κάλυψης της αστικής ευθύνης για την ρύπανση της θάλασσας από πετρέλαιο που διέρρευσε από πλοία, τιμ. τόμος Α. Γεωργιάδη (τόμος ΙΙ), εκδ. Αντ Ν. Σάκκουλα 2006, σελ. 1727 επ.
46. Απαγόρευση πλουτισμού και εκτίμηση του ασφαλισμένου πράγματος, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 98 επ.
47. Η πραγματική εφαρμογή των αρχών της καλής πίστης στην ασφάλιση, τιμ. τόμος για τον Θ. Λιακόπουλο 2006, σελ 825 επ = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 37 επ.
48. Civil liability for oil pollution damages by vessels and insurance, *Liber amicorum in onore e in memoria di Antigono Donati I Volumni di Assicurazioni* 2005, p. 391 ff. = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 477 επ.
49. Ο ρόλος της ιδιωτικής ασφάλισης στη διαμόρφωση της ευθύνης για τη ρύπανση της θάλασσας από πετρέλαιο που διέρρευσε από πλοία, NoB 2005, σελ. 1217 επ.
50. Issues on transactions within groups of companies: A Greek and European law perspective, *Chicago Journal of International Law* 2005, σελ. 705 επ. = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 577 επ.
51. Νομοθετικές παρεμβάσεις κατά βασικών θεσμών του ιδιωτικού Δικαίου, NoB 2005, σελ. 1513 επ = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 32 επ.
52. Καταναλωτής και ασφάλιση ευθύνης εξ αυτοκινήτων, NoB 2004, σελ. 755 επ. Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 374.
53. Ο ρόλος της ασφάλισης αστικής ευθύνης στην θέσπιση ειδικής αστικής ευθύνης του ρυπαίνοντος και στην αποζημίωση για την θαλάσσια ρύπανση, 5^ο Διεθνές συνέδριο Ναυτικού Δικαίου, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2004, σελ. 129 επ.
54. Συναλλαγές εντός ομίλων επιχειρήσεων από τη σκοπιά του ουσιαστικού και φορολογικού δικαίου, Πρακτικά 13ου Πανελλήνιου συνεδρίου εμπορικού δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη 2004, σελ. 439 επ.

55. Η επιχείρηση, η διαφθορά και τα μέτρα αντιμετώπισής της, τιμ. τόμος για τον Γεώργιο Κώττη, 2003
56. Ζητήματα σύγχρονης ασφάλισης επαγγελματικής ευθύνης και άλλων κινδύνων του Χρηματιστή αξιών, Ι, τιμ. τόμος για τον Κ. Μπέν, 2003, σελ. 3845 επ. Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 286
57. Οι λεγόμενες «αρχές εταιρικής διακυβέρνησης» και το δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας (Το ειδικό εταιρικό δίκαιο της εισηγμένης στο Χρηματιστήριο α.ε., πρακτικά 11^{ου} Πανελλήνιου Συνδέσμου Ελλήνων Εμπορικολόγων, 2002, σελ. 89 επ.
58. Ειδικά θέματα διοίκησης των εισηγμένων σε χρηματιστήριο ανώνυμων εταιριών, ΕΕμπΔ 2002, σελ. 209 επ.
59. Προς ένα γενικό νόμο για το ηλεκτρονικό εμπόριο, Πρακτικά Συνδέσμου Ελλήνων Εμπορικολόγων, 1997, σελ. 225.
60. Καταναλωτής και ασφαλιστικοί όροι, τιμ. τόμος για την Α. Κιάντου-Παμπούκη 1997, σελ. 23 = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), εκδ Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 128 επ.
61. Insurance and changing dimensions of risk. Ομιλία στο 2ο Διεθνές Συνέδριο Μεσιτών Ασφαλίσεων Ιδιωτική Ασφάλιση 1996, τεύχ. 6ο.
62. Ασφάλιση ζωής και καταναλωτής, άρθρο στον "Επενδυτή" 1995.
63. Η Ασφάλιση κατά το Σχέδιο Εμπορικού Κώδικα. Ανάτυπο από τα πρακτικά και εισηγήσεις του 5ου Συνεδρίου Εμπορικού Δικαίου που διοργανώθηκε από τον Σύνδεσμο Ελλήνων Εμπορικολόγων, Αθήνα 1995, σελ. 83 επ.
64. Die Subsidiarität als Verfassungsgrundsatz in der Europäischen Union. Από ομιλία στο Karlsruher Forum 1995, δημοσιεύθηκε στην ειδική έκδοση του περιοδικού Versicherungsrecht (1995).
65. Η ασφάλιση κατά το Σχέδιο νέου Εμπορικού Κώδικα, πρακτικά από το 5ο συνέδριο που οργάνωσε ο Σύνδεσμος Εμπορικολόγων, η μακεδονική Ένωση Εμπορικού Δικαίου και το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθήνας 1995 = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 1 επ.
66. Future developments in the European insurance structure and business, κείμενο εισήγησης στο πλαίσιο παράδοσης κοινοτικού προγράμματος για την ενίσχυση της ιδιωτικής ασφάλισης της ρωσικής ομοσπονδίας (ειδική έκδοση) Μόσχα 2004 = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 14 επ.
67. Προς διαμόρφωση γενικών αρχών αδικοπρακτικής ευθύνης για την μόλυνση του περιβάλλοντος και ιδιαίτερα της θάλασσας από πετρέλαιο, Κριτική επιθεώρηση νομικής θεωρίας και πράξης, σελ. 87 επ.

68. Τουριστική Βοήθεια η νέα δραστηριότητα των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, ΝοΒ 1994, σελ. 577= ενθύμημα για τον Α. Αργυριάδη, 1995.
69. La nuova legge greca del 1993 sulle imprese d' assicurazione, Assicurazioni 1994, p. 178 ff = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 26 επ.
70. Die "Sonderentschaedigung" des Bergers bei Umweltschaden durch ein Handelschiff und seine Ladung, Versicherungsrecht 1993, S. 42 ff.
71. L' influenza della normativa comunitaria sul diritto delle assicurazioni private greco. Assicurazioni, 1993, p. 301 ff. = Πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), εκδ. Αντ Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 21 επ
72. Haftung und Zurechnung im Unternehmensbereich. Gehilfehaftung in Griechenland. Από ομιλία στο «Karlsruher Forum» 1993, δημοσιευμένη στην ειδική έκδοση του Versicherungsrecht (1993).
73. Genome Analysis. National report on legal rules - Practical application. Έκδοση των Παν/μίων Coimbra και Gottingen, 1994 σελ. 235 επ.
74. Η ειδική αποζημίωση του σώστη για τις προσπάθειες περιορισμού περιβαλλοντολογικών ζημιών του εμπορικού πλοίου και του φορτίου του, τιμ. τόμος Α. Λουκόπουλου, εκδ. Αντ Ν. Σάκκουλα 1993, σελ. 161.
75. Εξασφάλιση και ασφάλιση των ναυτικών δανειστών. Πρακτικά και εισηγήσεις του 1ου Διεθνούς Συνεδρίου Ναυτικού Δικαίου, Δικηγορικός Σύλλογος Πειραιώς 1992, σελ. 395 επ.
76. Προστασία των απαιτήσεων από συμβάσεις ναυτικής εργασίας και μεταβίβαση τους προς τον τρίτο που τις εξόφλησε, τιμ. τόμος Κ. Βαβούσκου, 1989 = ΕΕμπΔ 1989, σελ. 13 επ.
77. Some aspects of Greek Law on ship mortgages, European Transport Law 1989, p. 27 ff.
78. Die Umsetzung der Produkthaftungsrichtlinie der EG. Das Beispiel Griechenland, VersR 1989, S. 437 ff. = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), ελ. 849 επ.
79. Οι διαμεσολαβούντες στην ιδιωτική ασφάλιση και η πελατεία τους, τιμ. τόμος για τον Ν. Δελούκα, εκδ. Αντ Ν. Σάκκουλα 1989, σελ. 843 επ. = ΕΕμπΔ 2004, σελ. 754 επ.
80. Τρέχουσα ασφάλιση αστικής ευθύνης, Αρχείο Νομολογίας 1988, σελ. 786 επ.= Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 341.
81. Χερσαία μεταφορά. Εισήγηση προς την επιτροπή σύνταξης Σχεδίου Εμπορικού Κώδικα, αφιέρωμα στον Α. Λιντζερόπουλο, τόμ. Β΄, Αθήνα 1985, σελ. 369 επ.

82. Ζητήματα από την εφαρμογή του αρθρ. 29 CMR, ΕΕμπΔ 1988, σελ. 394 επ.
83. Ζητήματα ευθύνης του ασφαλιστή από τη διεθνή κυκλοφορία αυτοκινήτων, αφιέρωμα στον Κ. Ρόκα, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 1985, σελ. 209 επ. = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 353.
84. La responsabilisé de l'état et des organismes publics à raison de la direction du crédit et de la surveillance des établissements de crédit. Travaux de l' Association Henri Capitant. La responsabilité du Banquier: Aspects Nouveaux. Tome XXXV 1984, p. 579 ff.
85. Civil liability and insurance of providers of services under Greek Law, RHDl, 1983, p. 271 ff. = Νομικές Μελέτες (1969-1983), εκδ. Αντ Ν. Σάκκουλα 1984, σελ. 329 επ.
86. Η ασφάλιση ζωής και η αποταμιευτική πολιτική των Χωρών της ΕΟΚ, Νομικές Μελέτες (1969-1983), 1984, σελ. 317 επ.
87. Ζητήματα νομιμοποίησης εις την φορολογικήν δίκην, Νομικές Μελέτες (1969-1983), 1984, σελ. 310 επ.
88. Civil Liability of Providers of Services under Greek Law, σελ. 1-19. Ανάτυπο από τη Revue Hellenique le droit International 1982-1983, σελ. 271-279. = Νομικές Μελέτες, σελ. 329 επ.
89. Η ασφάλιση ζωής και η αποταμιευτική πολιτική των 10 χωρών της ΕΟΚ, Ιδιωτική . Ασφάλιση, Αύγουστος 1982.
90. Η κατά παράβασην του άρθρου 666 Εμπορικού Νόμου εκποίησης ακινήτου της πτωχευτικής περιουσίας ΕΕμπΔ 1980, σελ. 172 = Νομικές Μελέτες (1969-1983), 1984, σελ. 269 επ.
91. Οικονομική και νομική επιστήμη. Εισαγωγικές παρατηρήσεις επί των σχέσεων οικονομίας και δικαίου. Αφιέρωμα στον Α. Τσιριντάνη, Αθήνα 1980, σελ. 317.
92. Η ευθύνη του "Επικουρικού Κεφαλαίου" (ν. 489/1976) δι' ατυχήματα εξ αυτοκινήτων, ΕΕμπΔ 1978, σελ. 648 = Νομικές Μελέτες (1969-1983), 1984, σελ. 187 επ.
93. Η υποχρεωτική ασφάλισης εις το ιδιωτικόν ασφαλιστικόν δίκαιον και ο ν. 489/1976, ΕΕμπΔ 1978, σελ. 177 επ. = Νομικές Μελέτες (1969-1983), 1984, σελ. 155 επ.
94. Das neue griechische Gesetz über die obligatorische Kfz-Haftpflichtversicherung, Versicherungsrecht 1978, S. 900 ff. = Νομικές Μελέτες (1969-1983), 1984, σελ. 170 επ.
95. Die Beziehungen des Deutschen zum Griechischen Recht und die Angleichungsbemühungen der EG_ Rechte, RHDl 1977, p. 189 ff.

96. Ασφαλιστική επιχείρηση και Κράτος, ΕΕμπΔ 1977, σελ. 341 επ. = Νομικές Μελέτες (1969-1983), 1984, σελ. 285 επ.
97. L' indemnisation et le probleme de la responsabilite civile, du point de vue economique. RHDl 1976, σελ. 205-225 = Νομικές Μελέτες (1969-1983), σελ. 21 επ.
98. Η αποκατάσταση ζημιών κατά το αστικό και το ασφαλιστικό δίκαιο. Παρατηρήσεις επί των σχέσεων ασφάλισης και αποζημιώσεως, ΕΕμπΔ 1975, σελ. 1 επ.
99. Η κατά το ν.δ. 400/1970 ρύθμιση της καταβολής των ασφαλιστρών, ΝοΒ 1971, σελ. 802 επ. = Νομικές Μελέτες (1969-1983), 1984 σελ. 137 επ.
100. Η απαγόρευση του πλουτισμού εις το ιδιωτικόν ασφαλιστικόν δίκαιον (βιβλιοκρισία στο έργο R.Gärtner, 1970), ΕΕΝ 1970, σελ. 829 επ. = Νομικές Μελέτες (1969-1983), 1984 σελ. 205 επ.
101. Η προστασία των μικρομετόχων και εποπτεία της κεφαλαιαγοράς (με τον καθηγητή Ι. Τζωάννο), τιμ. τόμος για τον Δημοσθένη Κριμπά, 1997

3. Δημοσιευμένες γνωμοδοτήσεις

102. Ζητήματα προμήθειας του μεσίτη ασφάλισης, ΕΕμπΔ 2017, σελ. 485 επ.
103. Ομαδική επαγγελματική ασφάλιση ζωής, ασθενειών και ατυχημάτων και η μετά τη λύση της εργασιακής σχέσης, συνέχιση της ασφάλισης ατομικά για τον κατέ-να εργαζόμενο, ΕΕμπΔ, 2014, σελ. 235 επ.
104. Τιμολογιακή ελευθερία, υποχρέωση επάρκειας ασφαλιστρου και διαφάνεια ΓΟΣ αναπροσαρμογής του ασφαλιστρου. Σύγκρουση τριών αρχών και το σημείο τομής τους, ΕΕμπΔ, 2013, σελ. 517 επ.
105. Υπαγωγή ασφαλιστικής εταιρίας σε ασφαλιστική εκκαθάριση και χαρακτηρισμός της ελεύθερης περιουσίας της ως ασφαλιστική τοποθέτηση (άρθ. 9 παρ. 1 ν.δ. 400/1970), ΔΕΕ 2012, σελ. 436 επ.
106. Συγχώνευση ασφαλιστικής εταιρίας ζημιών με ασφαλιστική εταιρία ζωής, γνωμοδότηση, ΝοΒ 2008, σελ. 1117 επ.
107. Ασφαλιστικοί υπάλληλοι ως διαμεσολαβούντες, 2006, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 834 επ.
108. Ασφάλιση προσωπικού επιχείρησης ως διαχείριση κεφαλαίων, 2005. Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 662 επ.
109. Διαχείριση αποθεμάτων ασφαλιστικών ταμείων, 2005), Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 653 επ.

110. Ζητήματα που προκύπτουν από την Οδηγία 02/92 για την διαμεσολάβηση στην ιδιωτική ασφάλιση, (αδημοσίευτη γνωμοδότηση 2005), Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 719 επ.
111. Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών προς λήπτη ασφάλισης που έχει συνήθη τόπο διαμονής σε κοινοτική χώρα διαφορετική απ' αυτή που βρίσκεται ασφαλιστής και ασφαλισμένος, 2005, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 585 επ.
112. Αντασφαλιστική σύμβαση. Ρήτρα συνεργασίας με αντασφαλιστή, 2005, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 53 επ.
113. Προϋποθέσεις υπαγωγής στην ελληνική νομοθεσία ασφαλιστικής επιχείρησης που καλύπτει κινδύνους που σχετίζονται με ελληνικά συμφέροντα, 2005, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 557 επ.
114. Αναπροσαρμογή ασφαλιστών νοσοκομειακής περίθαλψης (με τη συνεργασία Χρ. Χρυσάνθη) 2005, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 517 επ.
115. Ερμηνεία όρου «αξιώσεων που θα προβληθούν», 2004, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 271 επ.
116. Ασφαλιστήρια ζωής με ρήτρα ξένου νομίσματος, 2003, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 641 επ.
117. Συμμετοχή σε ανώνυμη ασφαλιστική επιχείρηση. Ερμηνευτικά ζητήματα του άρθ. 2 ν.δ. 400/70, 2003, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 591 επ.
118. Τύχη της περιουσίας ασφαλιστικής επιχείρησης που δεσμεύεται με πράξη της εποπτικής Αρχής 2003, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 645 επ.
119. Εκούσια διαγραφή από το Χρηματιστήριο Αθηνών, Δελτίο – Ελληνική Ένωση Τραπεζών, τεύχος 45, 2006, σελ. 37 επ.
120. Δραστηριότητες στην Ελλάδα αλλοδαπής αλληλασφαλιστικής ένωσης θαλασσί-ων κινδύνων που λειτουργεί χωρίς εγκατάσταση, ΕΕμπΔ 2003, σελ. 874 επ. = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 695 επ.
121. Παρέκκλιση του πλου ως λόγος απαλλαγής του ασφαλιστή θαλάσσιου μεταφορέα, 2003, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 454 επ.
122. Σύμβαση εγγύησης και ασφάλιση εγγύησης (σε συνεργασία με Χρ. Χρυσάνθη) 2003, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 410 επ.

123. Υπολογισμός της κρατικής επιδότησης στην αξία ασφαλισμένων πραγμάτων, 2002, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 430 επ.
124. Ανανέωση της ασφαλιστικής σύμβασης, 2001, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 79 επ.
125. Αθέμιτος ανταγωνισμός και κλάδος βοήθειας, τιμ. τόμος για τον Μάριο Ραφαήλ, 2000, σελ. 751 επ. = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006, σελ. 234 επ.
126. Συγχώνευση ασφαλιστικής επιχείρησης ζημιών με ασφαλιστική επιχείρηση ζωής, 2001, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 597 επ.
127. Ζητήματα σύγχρονης ασφάλισης επαγγελματικής αστικής ευθύνης, II, 2000, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 309 επ.
128. Συγχώνευση ανώνυμης εταιρίας ασφαλιστικής πρακτόρευσης με ανώνυμη εταιρία μεσιτείας ασφαλίσεων, 2000, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 738 επ
129. Συλλογή γνωμοδοτήσεων σε θέματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας ετών 1991-1996, 1997, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.
130. Ζητήματα ομαδικής ασφάλισης ζωής και ομαδικά προγράμματα πρόνοιας, γνωμοδότηση, ΝοΒ 2000, σελ. 593 επ. = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 534 επ.
131. Ενστάσεις κατά της μεταφοράς χαρτοφυλακίου, 1999, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 638 επ.
132. Επενδύσεις ασφαλιστικής εταιρίας σε δικές της μετοχές, 1999, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 605 επ.
133. Ευθύνη των εθνικών Επικουρικών Κεφαλαίων ασφάλισης ευθύνης εξ αυτοκινήτων ως προς τις μεταξύ τους σχέσεις, 1999, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 397 επ.
134. Ζητήματα από την διάθεση ακινήτων σε ασφαλιστική τοποθέτηση, 1994, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 616 επ.
135. Ζητήματα ερμηνείας ασφαλιστηρίου ζημιών ως προς την συμφωνημένη έκταση της κάλυψης, 1999, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 104 επ.
136. Ασφαλιστική σύμβαση εμπιστοσύνης υπαλλήλων, 1999, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 443 επ.
137. Ασφάλιση διακοπής επιχείρησης. Ερμηνεία ασφαλιστικού όρου, 1998, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 447 επ.

138. Έκταση εκπροσωπευτικής εξουσίας του πράκτορα, 1998, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 782 επ.
139. Ασφαλιστικό συμφέρον στην ασφάλιση ζημιών, 1997, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 186 επ.
140. Ασφάλιση και αθέμιτος ανταγωνισμός, γνωμοδότηση, ΕΕμπΔ 1996, σελ. 862 επ.
141. Διανομή πλεονάσματος ασφαλιστηρίου διαχείρισης ομαδικών προγραμμάτων, 1996, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 666 επ.
142. Διπλή ασφάλιση, 1996, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 191 επ.
143. Ασφάλιση σε πρώτο κίνδυνο. Ζητήματα αποκατάστασης βλαβέντων μηχανημάτων, 1995, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 200 επ.
144. Αθέμιτος ανταγωνισμός και ασφάλιση νομικής προστασίας, περιοδικό Αρμενόπουλος 1995, σελ. 848 επ. = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 257 επ.
145. Επενδύσεις ασφαλιστικής εταιρίας σε δικές της μετοχές, 1994, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 616 επ.
146. Αντασφαλιστική μεσιτεία. Παραγραφή αξιώσεων αντασφαλιστή, 1994, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 73 επ.
147. Προώθηση ασφαλιστικών προϊόντων από τράπεζα, 1994, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 763 επ.
148. Ζητήματα αιτιώδους συνδέσμου κατά το αγγλικό ναυτασφαλιστικό δίκαιο, 1994, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 512 επ.
149. Συντηρητική κατάσχεση στην περιουσία ασφαλιστικής εταιρίας. Μαζί με τον καθηγητή Φ. Χριστοδούλου, ΝοΒ 1992, σελ. 848 επ.
150. Ζητήματα τραπεζικής διαμεσολάβησης στη σύναψη ασφαλιστικών συμβάσεων υπό το προϊσχύσαν καθεστώς, 1990, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 775 επ.
151. Damages from International Disasters, πρακτικά από ομιλία στο 8^ο διεθνές συνέδριο της AIDA στην Κοπεγχάγη.
152. Ανανέωση της ασφαλιστικής σύμβασης, 2001, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 79 επ.
153. Ασφαλιστική σύμβαση κυμαινόμενου ασφαλιστικού ποσού, 1990, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 107 επ.

154. Ο υπολογισμός των δαπανών πυρόσβεσης στην ασφάλιση κατά πυρκαγιάς, ΕΕμπΔ 1989, σελ. 324 επ.
155. Σύμβαση συνεργασίας με συντονιστή ασφαλιστικών συμβούλων, 1989, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 820 επ.
156. Ζητήματα καταμερισμού του ασφαλίسمatos μεταξύ συνασφαλιστών, 1987, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 178 επ.
157. Ζητήματα καταγγελίας σύμβασης με συντονιστή ασφαλιστικών συμβούλων, 1987, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 802 επ.
158. Ζητήματα χαρτοφυλακίου διαμεσολαβούνται, 1987, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 747 επ.
159. Ζητήματα σχέσεων Γενικού ασφαλιστικού Πράκτορα με ασφαλιστική επιχείρηση, 1987, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 789 επ.
160. Θέματα υπασφάλισης και συνασφάλισης, 1984, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 205 επ.

4. Κώδικες (Σχολιασμοί - Κριτικές Παρατηρήσεις)

161. Ρυθμίσεις αφερεγγυότητας. Βασική νομοθεσία. Ερμηνευτικά σχόλια – παρατηρήσεις, 2017, εκδ. Σάκκουλα.
162. Solvency II Εποπτεία των (Αντ)ασφαλιστικών Επιχειρήσεων, Κριτικές παρατηρήσεις – σχόλια κατ' άρθρο στο ν. 4364/05.02.2016, 2016, εκδ. Σάκκουλα.
163. Ασφαλιστικός Κώδικας, Νομοθεσία – Ερμηνευτικά σχόλια – Κριτικές παρατηρήσεις, 3^η έκδ., 2012, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη.
164. Η Κεφαλαιαγορά, Θεσμικό Πλαίσιο – Κριτικές παρατηρήσεις, (με την συνεργ. των Χ. Ταρνανίδου και Ε. Ματθαίου), 2010, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη.

5. Δημοσιεύσεις σε συλλογικά έργα, Επιμέλειες εκδόσεων συλλογικών έργων, Διάφορα

165. "Distribution of Investment-Based Insurance Products – The EU Regulation", μαζί με τον P.Marano, (επιμέλεια έκδοσης και συμβολή με το άρθρο "The notion of investment products based on insurance: a cross-sectoral legal approach in Europe" με τη συνεργασία της δικηγόρου LL.M. Α. Σιαφαρίκα), εκδ. Springer, 2018, υπό έκδοση.
166. "The 'dematerialized' Insurance.Distance Selling and Cyber Risks", μαζί με τους P.Marano και P.Kochenburger, (επιμέλεια έκδοσης και συμβολή με το άρθρο "European and International Online Distribution of Insurance Products"), εκδ. Springer, 2016.

167. Principles of European Insurance Contract Law, Article 11:101, 102, 103, Article 17:104 together with J. Basedow and Article 17:301, text, comments and notes, Basedow, Birds, Clarke, Cousy, Heiss, Loacker, (editors), 2nd ed., ot-toschmidt, 2014
168. Ασφαλιστική σύμβαση. Κατ' άρθρο ερμηνεία του ν. 2496/1997, (επιμέλεια ύλης και συμβολή στην ερμηνεία των άρθρων 7, 33, 34), εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2014.
169. Beseitigung und Schadensersatz, Karlsruher Forum 2012, Versicherungsrecht 2013, S. 101 ff. (παρέμβαση στο ομότιτλο συνέδριο στην Καρlsruhe).
170. Verbraucherschutz – Entwicklungen und Grenzen, Karlsruher Forum 2011, Versicherungsrecht 2012, S. 163 ff. (παρέμβαση στο ομότιτλο συνέδριο στην Καρlsruhe).
171. Managerhaftung, Karlsruher Forum 2009, Versicherungsrecht 2010, S. 127 ff. (παρέμβαση στο ομότιτλο συνέδριο στην Καρlsruhe).
172. Insurance Intermediaries: a comparative study (επιμέλεια και συμβολή με άρθρο «Alternative types of Insurance Intermediaries»), εκδ Bruylant/Ant. N. Sakkoulas 2010, p. 19 ff.
173. Solvency II: Improvement of the solvency regime of (re)insurers. What about Supervisors?, Insurance Day, 2009, p. 7 ff.
174. Folgenrechnung im Schadensersatzrecht, Karlsruher Forum 2007, (παρέμβαση στο ομότιτλο συνέδριο στην Καρlsruhe) Versicherungsrecht 2007, S. 128 ff. = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 116 επ.
175. Η εποπτεία της ασφαλιστικής βιομηχανίας δύο χρόνια μετά τη θέσπιση του νόμου για τη νέα εποπτική Αρχή, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), 2007 σελ. 551 επ.
176. Η Ελλάδα δεν έχει εναρμονίσει ακόμα τη νομοθεσία της στην Κοινοτική Οδηγία που ρυθμίζει τον β' πυλώνα για την επαγγελματική ασφάλιση συνταξιοδότησης, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), 2007 σελ. 715 επ.
177. Ποιος επιβάλλει την εταιρική διακυβέρνηση, Οικονομικός Ταχυδρόμος, 2001, σελ. 66 επ.
178. Σχέδιο νόμου για την τροποποίηση της νομοθεσίας της ιδιωτικής επιχείρησης ασφάλισης, εκδ. Ασφαλιστική Αγορά, 1990.
179. Νομικές Μελέτες, (περιέχει 37 άρθρα και σχόλια σε δικαστικές αποφάσεις που δημοσιεύτηκαν μεταξύ 1969 και 1983), εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 1984.
180. Δάνειο – Χρησιδάνειο, ερμηνεία των άρθρ. 806-809 ΑΚ στο συλλογικό έργο: Ερμηνεία Αστικού Κώδικα, επιμέλεια Α. Γεωργιάδη, Μ. Σταθόπουλου) 1982.

181. Το ιδιωτικόν ασφαλιστικόν δίκαιον εις την νομολογίαν (σχόλια επί δικαστικών αποφάσεων και επισκόπησις νομολογίας 1911-1978), 1979.
182. Τροποποιήσεις και συμπληρώσεις του κ.ν. 489/1976 «περί υποχρεωτικής ασφάλισης της εξ ατυχημάτων αυτοκινήτων αστικής ευθύνης», Εισήγηση προς την ομώνυμη νομοπαρασκευαστική επιτροπή και το σχετικό σχέδιο νόμου με την εισηγητική έκθεση, ΕΕμπΔ 2004, σελ. 647 επ. = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 341.
183. Δικαιώματα ασφαλιστικού συμβούλου επί καταγγελίας της σύμβασής του, εισήγηση προς το Υπ. Εμπορίου 1994, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 799 επ.
184. The protection of the consumer under the new Greek Law 2496/1997 on Insurance Policies, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 120 επ.
185. Das Menschenrechtsübereinkommen zur Biomedizin des Europarates – taugliches Vorbild für eine weltweit geltende Regelung? Springer Verlag 2002, S. 593 ff (μαζί με τον Γ. Σιγανίδη).
186. Aufklärungspflichten, Karlsruher Forum 2001, (παρέμβαση στο ομότιτλο συνέδριο στην Καρλσρούη) Versicherungsrecht 2002, S. 128 ff. = Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 116 επ.
187. Schuldrechtsmodernisierung, Karlsruher Forum 2002, Versicherungsrecht 2003, S. 195 ff. (παρέμβαση στο ομότιτλο συνέδριο στην Καρλσρούη).
188. Zivilrechtliche Regelungen zur Absicherung der Patientenautonomie am Ende des Lebens. Eine internationale Dokumentation. Landesbericht Griechenland, Springer Verlag 2000, S. 591 ff. (μαζί με τον Γ. Σιγανίδη).
189. Haftungsbeschränkungen Karlsruher Forum 1999, Versicherungsrecht 1999, S. 103 ff. (παρέμβαση στο ομότιτλο συνέδριο στην Καρλσρούη).
190. Επί της δεσμευτικότητας όρων της υπ. Απόφ. Κ4-585/78 για την υποχρεωτική ασφάλιση ευθύνης εξ αυτοκινήτων, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 395 επ.
191. Τιμολόγιο και δομή τιμολογίου ασφαλιστρών, εισήγηση προς το Υπ. Εμπορίου 1995, Η πορεία προς το σύγχρονο ασφαλιστικό δίκαιο (1984-2006), σελ. 621 επ.

Σημ.: Δεν παρατίθενται σχόλια σε δικαστικές αποφάσεις που έχουν δημοσιευτεί αυτοτελώς σε επιστημονικά περιοδικά ή στα ως άνω έργα υπ' αριθ. 44, 179, 181, λόγω του μεγάλου αριθμού αυτών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

CONTENTS

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ	VIII
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	IX
FOREWORD	XIII
ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΟ ΙΩΑΝΝΗ Κ. ΡΟΚΑ	XVII

Der Direktanspruch gegen den ausländischen Kfz-Haftpflichtversicherer – Eine europäische Rechtsangleichung mit Schönheitsfehlern –	1
---	---

JÜRGEN BASEDOW

Insurance of services in Spain	20
--------------------------------	----

JUAN BATALLER GRAU

Reforming insurance contract law in the UK	31
--	----

JOHN BIRDS

“Micro in macro”: Perspective of micro health insurance in BRICS countries and inspiration for the EU	42
--	----

DIANA CERINI

Corporate theories and their impact on corporate law	63
--	----

CHRISTOS S. CHRISSANTHIS

The construction of insurance contracts	76
---	----

MALCOLM CLARKE

The ugly duckling in the pond? About the specificity of insurance law	88
---	----

HERMAN COUSY

Bancassurance in the EU and in Greece: The impact of Solvency II on credit insurance and the IDD impact on borrower insurance	105
---	-----

MARIA DEMIRAKOU

Financial advice and the consumer	117
-----------------------------------	-----

BILL W. DUFWA

Additional activities of an insurance intermediary and insurer's liability according to the Polish law	126
--	-----

DARIUSZ FUCHS

Liability Insurance in the Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)	141
--	-----

HELMUT HEISS

MANDEEP LAKHAN

The Impact of the ECJ Judgment in the Joined Cases Boston Scientific Medizintechnik GmbH vs. AOK Sachsen-Anhalt and Betriebskrankenkasse RWE (C-503/13 and C-504/13) on Product Liability	157
---	-----

ROBERT KOCH

Sinistres sériels et globalisation: une réalité mensongère sans régime juridique cohérent	166
---	-----

JÉRÔME KULLMANN

Microinsurance: A new reality for developed nations in view of mass migration	179
---	-----

BIRGIT KUSCHKE

Eco-diving and Motor Insurance Data protection, Anti-discrimination law, Fair Commercial Practices	191
--	-----

SARA LANDINI

Sport events' insurance contracts in Argentina - Analysis with special reference to football	205
---	-----

EDUARDO MANGIALARDI

The “Mifidization”: The Sunset of Life Insurance in the EU Regulation on Insurance? _____	219
PIERPAOLO MARANO	
Late payment of insurance claims _____	235
ROB MERKIN	
Carrier liability under the Rotterdam Rules _____	246
KYRIAKI NOUSSIA	
O conteúdo ético-material do Direito Civil e a Natureza das Coisas _____	260
PEDRO PAIS DE VASCONCELOS	
Das Unternehmen als Rechtsobjekt und Rechtssubjekt im griechischen Recht _____	270
PANAGIOTIS K. PANAGIOTOU	
Les garanties de credit à l’exportation: Un type spécial d’assurance _____	288
JORGE PEGADO LIZ	
The insurance contract in Italy at the crossroads between dated approaches and prospects for evolution _____	311
CLAUDIO RUSSO	
Zur Kontrolle Allgemeiner Versicherungsbedingungen nach schweizerischem Recht _____	322
ANTON K. SCHNYDER	
Transparency of the insurance intermediary fee in the EU and few Member States' legal framework _____	335
JOVAN SLAVNIĆ	
Unfair Insurance Services? – a case study – _____	346
PETER TAKATS	

The Greek Private International Law of Property Rights – An Overview	356
ANTONIOS D. TSAVDARIDIS	
The protection of the insured in the e-health sector	374
ΕΦΙ ΤΖΙΒΑ	
Insured event generated by more than one cause	391
SAMİM UNAN	
“Plain and intelligible language” of consumer insurance contracts under the light of the Greek jurisprudence	403
ΙΑΚΟΒΟΣ Ε. VENIERIS	
Transparency of insurance contract terms	419
MANFRED WANDT	
Διεθνής διαιτησία και διασυνοριακή διαδικασία αφερεγγυότητας: Σύγκρουση και συντονισμός	433
ΛΙΑ Ι. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Νομικά θέματα από την ηλεκτρονική συναλλαγή	459
ΓΙΑΝΝΗΣ Ε. ΒΕΛΕΝΤΖΑΣ	
Ζητήματα από την παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας κατά τα άρθρα 25, 29 και 31 σημ. 2 του Κανονισμού 1215/2012	479
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Γ. ΚΑΪΣΗΣ	
Αεροπορικά προνόμια και δικαιώματα κρατήσεως αεροσκαφών κατά το ελληνικό δίκαιο	523
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Κ. ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ	
Η δεύτερη Οδηγία για τις υπηρεσίες πληρωμών (PSD 2). Η απάντηση του ενωσιακού νομοθέτη στις τεχνολογικές εξελίξεις στην αγορά της παροχής υπηρεσιών πληρωμών	541
ΕΦΗ Ι. ΚΙΝΙΝΗ	

Ανέλιξη προσώπων σε πιστωτικό ίδρυμα. Συμβολή στη συνεφαρμογή των άρθρων 23α-24 Ν 2190/20	561
---	-----

ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΟΤΣΙΡΗΣ

Περί ρευστοποιήσεως περιουσίας του οφειλέτη και της αντιμισθίας του εκκαθαριστή διοριζομένου από το Ειρηνοδικείο στα πλαίσια του άρθρου 9 παρ. 1 του Ν. 3869/2010	577
---	-----

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Γ. ΚΡΗΤΙΚΟΣ

Ζητήματα Δικαίου Κεφαλαιαγοράς και Ανταγωνισμού από την Συμμετοχή των Τραπεζών στο Μετοχικό Κεφάλαιο Εταιρειών	591
--	-----

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ Π. ΜΙΚΡΟΥΛΕΑ

Το νέο δίκαιο των διασυννοριακών Ευρωπαϊκών πτωχεύσεων Ο Κανονισμός 2015/848 περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας	613
---	-----

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Σχετικά με την ευθύνη των ασφαλιστών στην πολλαπλή (διπλή) ασφάλιση –Ιδίως υπό το πρίσμα της συνομολόγησης ρήτρας επικουρικότητας–	625
---	-----

ΑΧΙΛΛΕΑΣ Δ. ΜΠΕΧΛΙΒΑΝΗΣ

Προστασία του Καταναλωτή κατά τη σύναψη ηλεκτρονικής σύμβασης – Καταχρηστικοί γενικοί όροι αυτής	638
---	-----

ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΕΧΡΗ-ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

Η προθεσμία για την άσκηση αγωγής ακυρώσεως διαιτητικής αποφάσεως	652
---	-----

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ

Η παραγραφή της αξίωσης καταβολής μισθωμάτων και της αποζημίωσης χρήσης σε σύμβαση χρηματοδοτικής μίσθωσης	666
--	-----

ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ Δ. ΠΑΝΤΕΛΙΔΟΥ

Η θέση του ενυπόθηκου δανειστή στο στάδιο της εκκαθάρισης ασφαλιστικών επιχειρήσεων	678
---	-----

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

Η διανομή ελεύθερου αποθεματικού μετά την έγκριση του ισολογισμού	691
---	-----

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΠΕΡΑΚΗΣ

Η εφαρμογή των αξιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης	705
---	-----

ΑΣΤΕΡΗΣ ΠΛΙΑΚΟΣ

Οι νέοι κανόνες για την κατάταξη των πιστωτών στην πτωχευτική διαδικασία	721
--	-----

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ν. ΡΟΚΑΣ

Αδικοπρακτική ευθύνη διοικητών εταιριών έναντι τρίτων, ιδίως σε περίπτωση κατανομής αρμοδιοτήτων	734
--	-----

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Κ. ΡΟΚΑΣ

Η θέση των εμπράγματων δανειστών στην ασφαλιστική εκκαθάριση	746
--	-----

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΡΟΥΣΣΟΣ

Ζητήματα ευθύνης σε περίπτωση ζημιογόνου περιστατικού σε σταθμό ηλεκτροπαραγωγής με χρήση φυσικού αερίου	771
--	-----

ΛΑΖΑΡΟΣ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η νομοθετική αντιμετώπιση των ορφανών έργων στο ελληνικό δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας	787
---	-----

ΑΡΙΣΤΕΑ ΣΙΝΑΝΙΩΤΗ-ΜΑΡΟΥΔΗ

Οι «διατάξεις» του Εισηγητή της πτωχευτικής διαδικασίας (Αντισυνταγματικότητα της ΠτΚ 60)	798
---	-----

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΣΚΑΛΙΔΗΣ

Οι ιδιαιτερότητες της διαδικασίας ασφαλιστικής αποζημίωσης στην αγορά των ασφαλιστικά καλυπτόμενων επισκευών αυτοκινήτων και τα όρια της δυνατότητας εφαρμογής των άρθρων 1 Ν. 3959/2011 και 101 ΣΛΕΕ στις σχέσεις μεταξύ των εμπλεκομένων στην ως άνω διαδικασία.

Σχόλια και σκέψεις με αφορμή την απόφαση 460/2009 της Επιτροπής Ανταγωνισμού στην υπόθεση AUDATEX ΕΛΛΑΣ	811
ΗΛΙΑΣ ΕΥΡ. ΣΟΥΦΛΕΡΟΣ	
Αστική ευθύνη θύματος τροχαίου ατυχήματος	852
ΙΩΑΝΝΗΣ Σ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ	
Διαθήκη: Εγκατάσταση συζύγου ως κληρονόμου με αποκλεισμό διάθεσης στους συγγενείς του	857
ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ	
Συγκρούσεις συμφερόντων: η περίπτωση της απελευθέρωσης των αγορών ενέργειας	865
ΧΑΡΗΣ ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ	
Το νέο δίκαιο των ενοποιημένων λογαριασμών σύμφωνα με τα ελληνικά λογιστικά πρότυπα	885
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ	
Ο Ν 4425/2016 και οι θεσμικές του επιδράσεις στο σύστημα της εγχώριας ενεργειακής αγοράς	899
ΧΡΙΣΤΙΝΑ Ι. ΤΑΡΝΑΝΙΔΟΥ	
Ανάκληση απόφασης ασφαλιστικών μέτρων, βάσει της οποίας επετράπη συμμετοχή σε γενική συνέλευση α.ε. και επίδρασή της στο κύρος της οικείας απόφασης του εταιρικού οργάνου	931
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΕΛΛΗΣ	
Ζητήματα από την εκκαθάριση ασφαλιστικών επιχειρήσεων (γνμδ.)	941
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΟΥΝΤΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΕΡΒΕΣΟΣ	
Η υπόθεση Kone AG κ.ά. κατά ÖBB-Infrastruktur AG (C-557/12) και τα «Umbrella claims»: Ένα νέο όριο για την αιτιότητα;	967
ΕΜΜΑΝΟΥΕΛΑ Ν. ΤΡΟΥΛΗ	

Το βάρος απόδειξης της εκπλήρωσης των προσυμβατικών υποχρεώσεων ενημέρωσης και αξιολόγησης εκ μέρους του πιστωτικού φορέα σε σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης και το ζήτημα της μεταξύ τους σχέσης. Σκέψεις με αφορμή την απόφαση CA Consumer Finance του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης	992
ΧΡΗΣΤΟΣ Σ. ΧΑΣΑΠΗΣ	
Η σχέση της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» με την ασφάλιση της περιβαλλοντικής ευθύνης	1007
ΡΑΝΙΑ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ-ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ	
«Θαλάσσια αποστολή» πετρελαίου και κάλυψη της ευθύνης από ρύπανση λόγω διαρροής Στοιχεία της διεθνούς ρύθμισης	1024
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Φ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ	
Η παραγραφή των αξιώσεων του εργοδότη στη σύμβαση έργου	1057
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ	
Η καθιέρωση αλληλέγγυας και εις ολόκληρον ευθύνης του προέδρου Δ.Σ. Αθλητικής Ανώνυμης Εταιρίας υπό το πρίσμα του Συντάγματος	1069
ΚΩΣΤΑΣ Χ. ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ	
Ζητήματα της υποχρεωτικής δημόσιας πρότασης - με αφορμή την ΠΠρΑθ 4388/2014	1082
ΓΙΩΡΓΟΣ ΨΑΡΟΥΔΑΚΗΣ	

Der Direktanspruch gegen den ausländischen Kfz-Haftpflichtversicherer

– Eine europäische Rechtsangleichung mit Schönheitsfehlern –

Jürgen Basedow,

*Professor Dr. Dr.h.c.mult. Jürgen Basedow, LL.M. (Harvard Univ.),
Direktor am Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Privatrecht
und Professor an der Universität Hamburg*

I. Einleitung

Als Beginn der Geschichte des Automobils gilt im Allgemeinen der Bau des "Patent-Motorwagens Nr. 1" des deutschen Erfinders *Carl Benz* im Jahre 1886. Zwar kam es schon bald zu ersten Unfällen, weil weder Fahrer noch Umwelt auf die ungewohnte Geschwindigkeit der motorisierten Ungetüme eingestellt waren. Immerhin vergingen aber doch noch rund 20 Jahre, ehe sich der Deutsche Juristentag 1903 zum ersten Mal mit der Problematik der Schadensabwicklung nach Verkehrsunfällen befasste¹ und in der Folge 1909 eine besondere gesetzliche Haftungsregelung erlassen wurde.² Auch zu diesem Zeitpunkt war der Verkehr von Kraftfahrzeugen noch ein eher seltenes Phänomen, und dabei blieb es – trotz des Beginns der Fließbandfertigung – auch noch in der Zeit zwischen den Weltkriegen, wenngleich der Autoverkehr stetig zunahm. Erst nach dem Ende des Zweiten Weltkriegs setzte die Motorisierung breiter Massen ein, sinnfällig dokumentiert durch die Namensgebung für den "Volkswagen".

Damit wurden auch Straßenverkehrsunfälle zum Massenproblem: Die Zahl der Unfälle mit Personenschaden wuchs allein in den "alten" Bundesländern Westdeutschlands bis in die 1970er Jahre auf rund 380.000 pro Jahr; im Jahre 1970 wurden 19.193 Menschen auf westdeutschen Straßen getötet und ca. 532.000 verletzt, von den Sachschäden ganz zu schweigen.³ In wenigen Jahren kamen so

1. Verhandlungen des 26. Deutschen Juristentages III, 1902/03.

2. Gesetz über den Verkehr mit Kraftfahrzeugen vom 3.5.1909, RGBl. 1909, S. 437.

3. Bundesministerium für Verkehr, Bau und Wohnungswesen, Hrsg., Verkehr in Zahlen 2000, 29. Jahrgang, Erweiterte Ausgabe, S. 165 f.

Reforming insurance contract law in the UK

Professor John Birds,

Emeritus Professor, School of Law, University of Manchester

Honorary Professor, School of Law, University of Sheffield

Honorary Professor, School of Law, University of Exeter

For many years key aspects of British insurance contract law have been the subject of criticism by judges, academics and other commentators, primarily on the basis that it was capable of operating unduly harshly as against an insured or policyholder, even if in practice, at least in recent years, it may not always have had that harsh an effect.¹ Two sets of official recommendations were made in 1957 and 1980,² but these were not enacted as doctrinal law and there is no doubt that British law was out of line with that of many other countries, both common law and civil law jurisdictions. Some ten years ago, the Law Commissions of England and Wales and of Scotland embarked on a major project to reform the law and that has now borne fruit in terms of two statutes – the Consumer Insurance (Disclosure and Representations) Act 2012 and the Insurance Act 2015. This short piece seeks to introduce two of the major reforms therein, namely those concerning the pre-contractual duty of the insured and the law of warranties.

Pre-contractual duties of the consumer insured

It is fairly widely known that traditionally UK law required an insured not simply not to misrepresent material facts prior to the contract but also to disclose those facts of which he had knowledge. Materiality depended on what a prudent insurer would want to know and it mattered not whether or not the insured knew that he was under a duty of disclosure. Someone could act in good faith, but not with the utmost good faith that the law required.

1. Especially as far as consumer insureds and to some extent small business insureds are concerned, by virtue of Statements of Insurance Practice, the approach of the Insurance Ombudsman Bureau and subsequently the Financial Ombudsman Service and the rules of the Financial Conduct Authority. For a brief survey, see *Birds' Modern Insurance Law*, 9th edition, 1.8 ff.

2. Law Reform Committee, 5th Report, 1957, Cmnd. 62; Law Commission Report No. 104, 1980, Cmnd. 8064.

The construction of insurance contracts

Malcolm Clarke,

Professor Emeritus of Commercial Contract Law, University of Cambridge

1. Introduction

As one, aged 9, who tried but failed to learn ancient Greek and who had the same lack of success with Latin a couple of years later, I understand both the difficulty of language and also its importance: coherent communication in context. We do not have any ancient Greeks or Romans to talk to but in both Athens and London today the importance of communication is appreciated. For the insurance community too, communication is important and that starts with the insurance policy because, as has been affirmed in the USA “the policy is the law between the parties”¹, something that might equally have been said in France², or in England³.

In England the importance of the policy and its construction was recognised as long back as 1803, and the rule affirmed that “same rule of construction which applies to all other instruments applies equally to this instrument of a policy of insurance, viz, that it is to be construed according to its sense and meaning, as collected from the terms used in it, which terms are themselves to be understood in their plain, ordinary and popular sense”⁴.

What is plain and popular in London may not be so in Athens or further east. Hence, as was pointed out in the High Court of Australia, insurance “is commonly offered on standard form policies which have a national or international provenance. Courts recognise that fact and the consequence that risks may be assessed, and re-insurance procured, on the footing that settled interpretations of commonly used language will not be disturbed without good reason”⁵.

1. *Hooper v State Farm*, 782 So 2d 1029, 1032 (La App 5 Cir, 2001). This important common starting point is shared with the USA but beyond that there is neither a common language or a common law: *Re Hooley Hill Rubber & Chemical Co Ltd and Royal Ins Co* [1920] 1 KB 257, 272 (CA).

2. Code. Civ. Art. 1134.

3. *Clarke*, *The Law of Insurance Contracts*, 15-1. Generally, on the rules of construction in England, see K Lewison, *The Interpretation of Contracts* (5th ed, 2011).

4. *Robertson v French* (1803) 4 East 130, 135.

5. *Johnson v American Home Assurance Co* [1998] HCA 14, [19].

Liability Insurance in the Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)

Prof. Dr. Helmut Heiss, LL.M.,

*Chair of Private Law, Comparative Law and Private International Law,
University of Zurich*

Mandeep Lakhan, LL.B., LL.M.

*Research Assistant, Project Group Restatement of European Insurance Contract Law,
University of Innsbruck*

I. Introduction: The Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)

1. General Remarks & Tribute to Professor Ioannis Rokas

Following a total of fifteen years of work by academics in the Project Group on a Restatement of European Insurance Contract Law,¹ the second expanded edition of the Principles of European Insurance Contract Law (PEICL) was published in November 2015.² The PEICL are an attempt to provide a model law on European insurance contract law,³ by adopting provisions which reflect the current status of insurance law.⁴ The work is based on the conviction that the creation of a uniform European insurance contract law, implemented through the adoption by the European legislature of a European regulation, would eliminate the obstacles to the functioning of the internal insurance market created by the differences in national insurance contract laws, thereby benefitting the internal market.⁵ The second

1. For more detailed information about the idea behind the research project, see Helmut Heiss, "Introduction" in Jürgen Basedow, John Birds, Malcolm Clarke, Herman Cousy, Helmut Heiss and Leander Lockerer (eds), *Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)* (2nd edn Verlag Dr. Otto Schmidt, Cologne 2016) 1, cited as 'PEICL' hereinafter.

2. See Jürgen Basedow, John Birds, Malcolm Clarke, Herman Cousy, Helmut Heiss and Leander Lockerer (eds), *Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)* (2nd edn Verlag Dr. Otto Schmidt, Cologne 2016), cited as 'PEICL' hereinafter.

3. See Heiss (n 1) para I8.

4. See Heiss (n 1) para I7.

5. For details, see Heiss (n 1) para I31.

The Impact of the ECJ Judgment in the Joined Cases Boston Scientific Medizintechnik GmbH vs. AOK Sachsen-Anhalt and Betriebskrankenkasse RWE (C-503/13 and C-504/13) on Product Liability

Dr. Robert Koch,
LL.M. (McGill)
Professor, Chair for private law and insurance law
University of Hamburg, Germany

A. Introduction

In 1989, Ioannis Rokas wrote an article on the implementation of the Product Liability Directive (PLD)¹ in Greece and its impact on product liability under Greek law, which was published in the leading German journal on insurance law and liability law ('Zeitschrift für Versicherungsrecht, Haftungs- und Schadensrecht' (VersR)).² In my contribution to this commemorative publication for my friend Ioannis, whom I have known since 2008, the year of my appointment as the chairman of the AIDA Marine Insurance Working Party, I would like to somehow follow up on the PLD and deal with the consequences following from the ECJ Judgment of 5 March 2015 in the joined Boston Scientific cases³ for product liability.

B. Background

The proceedings for a preliminary ruling concerned pacemakers and implantable cardioverter defibrillators ('defibrillators') manufactured in the USA and Europe respectively, and imported and sold in Germany by G GmbH, which later merged with Boston Scientific Medizintechnik GmbH ('defendant'). The defendant

1. Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products, Official Journal 1985 L 210, p. 29.

2. 'Die Umsetzung der Produkthaftungsrichtlinie der EG - Das Beispiel Griechenland', VersR 1989, 437-450.

3. ECLI:EU:C:2015:148.

Sinistres sériels et globalisation: une réalité mensongère sans régime juridique cohérent

Jérôme Kullmann,

Professeur à l'Université Paris Dauphine

Directeur de l'Institut des Assurances de Paris Dauphine

Président de l'AIDA

Ioannis Rokas et moi-même avons au moins un trait de caractère commun: en bons universitaires, l'argent ne nous intéresse pas. Seule la science, en l'occurrence juridique, est susceptible de retenir notre attention. Pourtant, l'étude qui lui est ici dédiée ne va parler que d'argent, encore d'argent et toujours d'argent... Tout au moins, c'est la Cour de cassation qui, en France, l'a déclaré: «la clause d'unicité ou de globalisation des sinistres ne porte que sur la définition du sinistre et *a pour objet de permettre d'appliquer les plafonds de garantie* prévus par sinistre et par an à des sinistres dits sériels, en les considérant comme un seul sinistre se rattachant à la même année d'assurance»¹.

Sinistres sériels et globalisation: avant de considérer que deux sinistres, ou des centaines de milliers de sinistres, ne constituent, d'un point de vue juridique, qu'un sinistre, il faut définir l'élément qui leur est commun -ou les éléments qui leur sont communs: est-ce un même fait dommageable? ou un même dommage? ou une réclamation commune? Une fois que ce caractère commun est déterminé, on peut estimer que l'ensemble de ces sinistres sont fusionnés en un seul: c'est alors le mécanisme de la globalisation qui est enclenché, afin de n'appliquer qu'un plafond de garantie, et qu'une franchise.

-I- A la recherche du sinistre sériel

La fusion de plusieurs sinistres en un seul est un mensonge: la réalité est niée. A supposer que cette fiction soit juridiquement valable, comment la mettre en place:

1. Cass. 2è civ., 28 février 2013, n°12-12813, RGDA 2013 p.610, note J.Kullmann.

Carrier liability under the Rotterdam Rules

Dr. Kyriaki Noussia,

*LL.M., Ph.D. Attorney at Law, Assistant Professor, Law School,
College of Social Sciences and International Studies, University of Exeter, UK.*

1. Introduction

The 1924 Brussels Convention aimed into compromising the interests of carrier and shipper and hence limiting the abuse of freedom of contract.¹ The same concept and idea was promoted via the adoption of the 1968 Visby Protocol² (i.e. the Hague-Visby Rules). Likewise, the Hamburg Rules aimed in clarifying the previous legal instruments and in strengthening the regime of protection offered by previous legal instruments, however they have been largely known and acknowledged as a replica of the Hague-Visby Rules, in the sense that they did not enforce the regime of the carriers' liability as it had been expected, and hence their success has been diminished. The Rotterdam Rules,³ however, serve as a much better - than the previous - legal instrument regulating maritime transport, in that they do not merely constitute a replica of the above. Indeed, the drafters of the Rotterdam Rules have taken into account the reasons of the failure of the Hamburg Rules to achieve a widespread consensus, when drafting the carrier liability regime under the new Rules. Although at first glance, they might appear to have a similar (as to the carrier liability regime) approach to the regime adopted by the Hague-Visby Rules⁴, nevertheless the Rotterdam Rules modify the carrier liability regime in that they also consider both the technical evolution of sea transport and a full-fledged

1. G. TREITEL, F.M.B. REYNOLDS, *Carver on Bill of Lading*, London, 2001, 9-062; H. KARAN, *The carrier's liability under international maritime conventions: the Hague, Hague-Visby, and Hamburg rules*, Lewiston-Queenston-Lampeter, 2004; S.M. CARBONE, *Contratto di trasportomarittimo di cose*, 2nd ed. (in cooperation with A. LA MATTINA), Milano, 2010; M. STURLEY, *The Legislative History of the Carriage of Goods by Sea Act and the Travaux Preparatoires of the Hague Rules*, Littleton-Colorado, 1990.
2. Protocol to amend the International Convention for the unification of certain rules of law relating to bills of lading (Brussels, 23 February 1968), entered into force on 23 June 1977.
3. United Nations Convention on Contracts for the International Carriage of Goods Wholly or Partly by Sea (Rotterdam, 23 September 2009).
4. For instance, the «presumed fault» of the carrier (Article 17.2) is based on fundamental obligations with which the carrier must comply with and with the *onus probandi* scheme, i.e. an ameliorated version of the traditional «excepted perils» system.

Zur Kontrolle Allgemeiner Versicherungsbedingungen nach schweizerischem Recht

von Prof. Dr. Anton K. Schnyder, LL.M.

I. Einführung

Die Konstituierung versicherungsvertraglicher Rechtslagen durch Allgemeine Versicherungsbedingungen (AVB) ist eine nicht wegzudenkende Tatsache. Aus Sicht des Versicherungsunternehmens ist die Ausarbeitung und gleichförmige Anwendung von AVB «deshalb lohnend, weil [es] auf diese Weise die Geschäftsabwicklung standardisieren und rationalisieren, seine betriebliche Organisation vereinfachen und seine Kosten besser kalkulieren kann».¹ AVB sollen also zur Steigerung von Effektivität und Effizienz beitragen. Bei Einschaltung einer (externen) Vertriebsorganisation wollen sie helfen, *Uniformität* zu realisieren. Permanente Kontrolle und Überarbeitung von AVB führen zur Verfeinerung und (erhoffter) Verbesserung der Leistungsinhalte.

Die Ausstellerin von AVB befindet sich in der *vorteilhaften Position* – namentlich gegenüber Verbrauchern –, die auch im Versicherungsvertragsrecht grundsätzlich gewährte *Vertragsfreiheit*, namentlich im Rahmen dispositiven Rechts, zu ihren Gunsten zu nutzen. Ausgehend von der Auslegungsmaxime *in dubio contra assecuratorem* ist des Weiteren zu fragen, ob und welche Rechtsinstrumente es gibt (und geben soll), der Nutzung der Vertragsfreiheit durch die Versicherungsunternehmen *Grenzen* zu setzen. Am Ende der «Prüfungskette» steht möglicherweise eine umfassende *Inhaltskontrolle* – welche Frage auch Gegenstand dieses kleinen Beitrags zu Ehren des Jubilars ist.

Rechtsvergleichend ist zu konstatieren, dass sich die AVB-Kontrolle in unablässiger Bewegung befindet. Auch EG- und EU-Recht befassen sich damit.² Besonders hinzuweisen ist an dieser Stelle auf das langjährige Projekt eines *Restatement of*

1. KÖTZ, Vertragsrecht, Rz. 242.

2. Vgl. (m.w.H.) SCHNYDER, Einführung, 52 ff.

Διεθνής διαιτησία και διασυννοριακή διαδικασία αφερεγγυότητας: Σύγκρουση και συντονισμός

Λία Ι. Αθανασίου,

Καθηγήτρια της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού
Πανεπιστημίου Αθηνών, Δικηγόρος

Ι. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

1. Η παρατεταμένη οικονομική αντιξοότητα έχει επιτείνει την τριβή μεταξύ δύο κεντρικών θεσμών του διεθνούς εμπορίου, της διεθνούς διαιτησίας από τη μία μεριά, και της διασυννοριακής αφερεγγυότητας από την άλλη. Η τριβή παίρνει ενίοτε τη μορφή της σύγκρουσης, εξαιτίας των αντιδιαμετρικώς αντίθετων χαρακτηριστικών, στόχων και εργαλείων των δύο αυτών δικαιοκτικών συστημάτων.

2. Όσον αφορά το δίκαιο της αφερεγγυότητας, δύο χαρακτηριστικά είναι κρίσιμα από τη σκοπιά της παρούσας ανάλυσης. Πρώτον, η *αναγκαστικού δικαίου φύση των πτωχευτικών κανόνων*: η διαδικασία αφερεγγυότητας οργανώνεται στην πλειοψηφία των εννόμων τάξεων ως μία περίπλοκη συλλογική δικαστική διαδικασία, στη βάση ενός αναγκαστικού ρυθμιστικού πλαισίου, η οποία λαμβάνει υπόψη περισσότερα του ενός συμφέροντα, μεταξύ των οποίων αυτά των πτωχευτικών πιστωτών, του οφειλέτη αλλά και το δημόσιο συμφέρον. Σε ένα τέτοιο καθεστώς, ελάχιστος χώρος περισσεύει για την ιδιωτική αυτονομία.

3. Το δεύτερο-πιο σύγχρονο- χαρακτηριστικό είναι η προοδευτική διεθνοποίηση του δικαίου της αφερεγγυότητας, υποστηριζόμενη από τη θεωρία της καθολικότητας¹. Η πιο ρεαλιστική εκδοχή της *προσαρμοσμένης καθολικότητας* αποτυπώνεται σε δύο διεθνή κείμενα που θα αποτελέσουν τη βάση για την παρούσα ανάλυση: αφενός στον Κανονισμό 1346/2000 για τις διαδικασίες αφερεγγυότητας², όπως αντικαθί-

1. Σύμφωνα με τη θετική διάσταση της θεωρίας αυτής, μία μόνο διαδικασία αφερεγγυότητας πρέπει να ανοίγει στον τόπο κατοικίας ή έδρας του οφειλέτη, η οποία καταλαμβάνει όλα τα περιουσιακά του στοιχεία, ανεξαρτήτως του αν αυτά βρίσκονται στην ημεδαπή ή την αλλοδαπή· σύμφωνα με την αρνητική διάσταση, μία τέτοια διαδικασία με εξωεδαφική επενέργεια πρέπει να τυγχάνει αναγνώρισης από τις λοιπές έννομες τάξεις που ασπάζονται την αρχή της καθολικότητας.

2. Ενδεικτικώς *Virgós/Garcimartín*, The European Insolvency Regulation : Law and practice, 2004, *Moss/Fletcher/Isaacs*, The EU Regulation on Insolvency Proceedings, 3rd ed., 2016, Γ. Μιχαλόπουλος,

Ζητήματα από την παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας κατά τα άρθρα 25, 29 και 31 σημ. 2 του Κανονισμού 1215/2012

Αθανάσιος Γ. Καϊσής,

Ομότ. Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Δικηγόρος, Διαιτητής. Μέλος της Διοικούσας Επιτροπής του Διεθνούς Πανεπιστημίου της Ελλάδος. Αντεπιστέλλων Εταίρος του Ινστιτούτου Αλλοδαπού, Ιδιωτικού Διεθνούς και Οικονομικού Δικαίου του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Στις 20 Δεκεμβρίου του 2012 δημοσιεύτηκε¹ ο κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12^{ης} Δεκεμβρίου 2012 για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις που εφαρμόζεται άμεσα² σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, με εξαίρεση τη Δανία³, «μόνο στις αγωγές που ασκούνται στα δημόσια έγγραφα που εκδίδονται ή καταγράφονται και στους δικαστικούς συμβιβασμούς που εγκρίνονται ή συνάπτονται, κατά ή μετά την 10^η Ιανουαρίου 2015»⁴. Ο κανονισμός 1215/2012 αποτελεί *αναδιατύπωση* του κανονισμού 44/2001 του Συμβουλίου «για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις»⁵ - ενός κανονισμού που χαρακτηρίζεται ως ο ακρογωνιαίος λίθος του ευρωπαϊκού ιδιωτικού διεθνούς δικαίου⁶- με ορισμένες δευτερεύουσας σημασίας αλλά και με

1. Βλπ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 351/1 (20.12.2012).

2. Άρθρο 81 κανονισμού 1215/2012.

3. Βλπ. αιτ. σκεψ. 41 κανονισμού 1215/2012.

4. Άρθρο 66 κανονισμού 1215/2012.

5. Για την έννοια «αστικές και εμπορικές» υποθέσεις βλπ. τώρα ΔΕΕ C-102/15 *Gazdasari Versenyhivatal/Siemens Aktiengesellschaft Österreich* (28.07. 2016), ΔΕΕ C-302/13 *flyLAL- Lithuanian Airlines AS/Starptautiskā lidosta Rīga VAS, Air Baltic Corporation AS* (23.10.2014) και το σχετικό σχόλιο *Knöfel*, Zum Begriff «Zivil- und Handelssachen» im Europäischen Zivilprozessrecht Anmerkung zu EuGH, Urt. v. 23.10.2014, Rs. C-302/13 (*flyLAL- Lithuanian Airlines AS/Starptautiskā lidosta Rīga VAS, Air Baltic Corporation AS*), GPR 2015, Volume 12, Issue 5, 251-258.

6. Έτσι ο *Cadet*, Main features of the revised Brussels I Regulation, EuZW 2013, 218: "...is the cornerstone of European private international law...".

Ανέλιξη προσώπων σε πιστωτικό ίδρυμα. Συμβολή στη συνεφαρμογή των άρθρων 23α-24 Ν 2190/20

Λάμπρος Κοτσίρης,

Ομότ. Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Εισαγωγικά - Θέσεις Νομολογίας

1. Ο σκοπός των απαγορευτικών κανόνων του άρθρου 23α ΚΝ 2190/20 όπως ισχύει σε σχέση με τα αναφερόμενα σ' αυτό πρόσωπα είναι να αποτρέψει τον κίνδυνο επωφελοούς συναλλαγής υπέρ των προσώπων που σ' αυτό ρητά αναφέρονται και κατά συνέπεια σε βάρος των συμφερόντων της εταιρείας. Το φαινόμενο της «αυτο-συναλλαγής» (self dealing), που αντιμετωπίστηκε στις ΗΠΑ ήδη κατά τον 19^ο αιώνα και μάλιστα με χαρακτηρισμό των σχετικών πράξεων ως ακυρωτέων ανεξάρτητα από τον εύλογο-δίκαιο ή μη χαρακτήρα τους ή μη (βλ. *Marsh, Are Directors Trustees? Conflict of interest and Corporate Morality*, 22 Bus. Law, 35 (1966), θέση όμως που μετέπειτα εγκαταλείφθηκε αφού τέτοιες συναλλαγές μπορούσαν να θεωρηθούν επιτρεπτές με βάση τον εύλογο χαρακτήρα από δύο απόψεις: «δίκαιη συναλλαγή» και «δίκαιη τιμή». Και η μεν πρώτη αναφέρεται σε περιστάσεις χρόνου διενέργειας της συναλλαγής δομής της, διαπραγμάτευσης, αποκάλυψης στη διοίκηση και εγκρίσεις από τα εταιρικά όργανα. Η δεύτερη αναφέρεται σε περιστάσεις οικονομικής φύσεως (βλ. *R. Hamilton, Corporations (American Casebook Series)* West Publishing, 1986, 715, 741).

2. Οι θέσεις της κρατούσας πλέον στο δίκαιο μας νομολογίας (και θεωρίας) σε σχέση με ζητήματα που άπτονται της θεματικής όσον αφορά την εφαρμογή των άρθρων 23α και 24 ΚΝ 2190/20 και πριν την τροποποίηση με το Ν 3604/2007) συνοψίζονται ως ακολούθως:

α) Η μεταξύ ανώνυμης εταιρείας και μέλους του Διοικητικού αυτής συμβουλίου συναπτόμενη σύμβαση και επομένως και αυτή της μίσθωσης εργασίας ή της έμμισθης εντολής, εφόσον εξέρχεται από τα όρια της τρέχουσας συναλλαγής, πρέπει να υποβληθεί, με ποινή ακυρότητας, σε προηγούμενη έγκριση, δηλαδή άδεια της γενικής συνελεύσεως, η οποία συμπληρώνει την εξουσία του Διοικητικού Συμβουλίου. Την ελλείπουσα άδεια της γενικής συνελεύσεως δεν αποκαθιστά η εκ των υστέρων έγκρι-

ση, η οποία δεν θεραπεύει την ακυρότητα της συμβάσεως, αλλ' ισχύει, κατ' άρθρο 183 ΑΚ, ως νέα κατάρτιση αυτής και με την προϋπόθεση ότι τηρήθηκαν οι κατά νόμο απαιτούμενοι όροι για την απ' αρχής κατάρτισή της. Το άρθρο 23α παρ. 2 του Ν 2190/1920 εξαιρεί από τους ανωτέρω περιορισμούς τις συμβάσεις που δεν εξέρχονται από τα όρια της τρέχουσας συναλλαγής της εταιρείας με τους πελάτες της. Ως κριτήριο υπαγωγής μιας σύμβασης στην έννοια της τρέχουσας συναλλαγής της εταιρείας είναι το γεγονός, ότι αυτή η σύμβαση κατά το αντικείμενό της εμπίπτει στις καθημερινές δραστηριότητες της εταιρείας και κατά το περιεχόμενο της είναι σύμφωνη με τους όρους των συμβάσεων, τις οποίες καταρτίζει η εταιρεία με τους συναλλασσόμενους. Η διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 24 δεν εισάγει εξαίρεση στον κανόνα του άρθρου 23α του Ν 2190/1920, αλλ' αφορά συνήθως τους υπαλλήλους της εταιρείας, που είχαν προσληφθεί πριν από την εκλογή τους ως συμβούλους, ώστε να αξιοποιηθούν ικανά και με πείρα στελέχη της εταιρείας με τη συμμετοχή τους στο Διοικητικό Συμβούλιο. (ΑΠ 151/2005 Δ/νη 2006/491).

β) Από το συνδυασμό των άρθρων 23α παρ. 2 και 24 παρ. 3 ΚΝ 2190 προκύπτει ότι ο διευθύνων σύμβουλος της ανώνυμης εταιρείας συνδέεται με το νομικό πρόσωπο της εταιρείας με σχέση εντολής. Αν, για τις υπηρεσίες που προσφέρει, λαμβάνει αμοιβή, η σχέση του χαρακτηρίζεται ως μίσθωση ανεξαρτήτων υπηρεσιών (βλ. ΕφΑθ 5946/1999 ΕλλΔνη 40.1592, ΕφΑθ 4583/1989 ΕΕργΔ 50.208), αφού λόγω της άνω ιδιότητας του ασκεί εξουσία διοικητική και διαχειριστική με δική του ευθύνη και πρωτοβουλία, είναι όργανο της εταιρείας και υποβάλλεται στο καθεστώς που διέπει το διοικητικό συμβούλιο. Η σχέση αυτή, είτε ως εντολή, είτε ως μίσθωση παροχής ανεξαρτήτων υπηρεσιών μπορεί να λυθεί οποτεδήποτε με καταγγελία (αρθρ. 669, 672 ΑΚ) και δεν έχουν επ' αυτής εφαρμογή οι ειδικές διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας (ΕφΑθ 309/2008, Δ/νη 2008/1102).

γ) Δεν αποκλείεται όμως ο διευθύνων σύμβουλος, σε εκτέλεση συμβάσεως (που έχει εγκριθεί από την γενική συνέλευση), να παρέχει παράλληλα προς τα καθήκοντα που είχε από τον νόμο ή το καταστατικό της εταιρείας και υπηρεσίες με αμοιβή, τακτικώς προσδιορισμένη με εργασιακή σύμβαση, οπότε, αν η τελευταία προϋπήρχε του διορισμού του ως Διευθύνοντος Συμβούλου δεν απαιτείται έγκριση της συναφθείσας εργασιακής συμβάσεως με απόφαση της Γενικής Συνελεύσεως (βλ. ΑΠ 20/2007 ΔΕΝ 63.526 ΑΠ 1364/1991 ΔΕΝ 47.1189).

δ) Σε σχέση με τη διάκριση σύμβασης εξαρτημένης εργασίας και μίσθωσης ανεξαρτήτων υπηρεσιών γίνεται δεκτό ότι: Σύμβαση εξαρτημένης εργασίας, στην οποία και μόνο εφαρμόζονται οι κανόνες του εργατικού δικαίου, υπάρχει όταν οι συμβαλλόμενοι αποβλέπουν στην παροχή της εργασίας και στον μισθό που συμφωνήθηκε και ο εργαζόμενος υποβάλλεται σε νομική εξάρτηση από τον εργοδότη. Η εξάρτηση αυτή εκδηλώνεται με το δικαίωμα του τελευταίου να δίνει οδηγίες στον εργαζόμενο αναφορικά με τον τρόπο, τόπο και χρόνο παροχής των υπηρεσιών του και να ασκεί επο-

Η διανομή ελεύθερου αποθεματικού μετά την έγκριση του ισολογισμού

Ευάγγελος Περάκης,

Ομότ. Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

I. Εισαγωγικά

1. Στην παρούσα μελέτη, αφιερωμένη στον αγαπητό Φίλο και Συνάδελφο Ομότιμο Καθηγητή κ. *Ιωάννη Ρόκα*, υποβάλλεται σε κριτική μια άποψη καλά ριζωμένη στην Ελλάδα, ότι άπαξ και εγκριθούν οι ετήσιες οικονομικές καταστάσεις από την ετήσια γενική συνέλευση των μετόχων της ανώνυμης εταιρίας, η τροποποίησή τους δεν μπορεί πλέον να αποφασισθεί παρά μόνο από επόμενη τακτική γ.σ. Ιδιαίτερα αυτό ισχύει για τη μεταγενέστερη διανομή των παρακρατηθέντων κερδών ή ελεύθερου αποθεματικού. Το «ρίζωμα» της άποψης αυτής εξηγείται από την επανειλημμένη στήριξή της από το ΝΣΚ και εγκυκλίους της Διοίκησης, που, αν και διαφοροποιημένες στις λεπτομέρειες, ξεκινούν από την ίδια βάση και καταλήγουν σε όμοια αποτελέσματα. Στην παρούσα μελέτη το ζήτημα θα εξετασθεί από πλευράς εταιρικού – όχι και φορολογικού – δικαίου, το δεύτερο όμως δεν θα πρέπει να αγνοεί τα συμπεράσματα του πρώτου.

2. Να υπομνησθεί διευκρινιστικά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 34 § 1 περ. γ' και δ' κ.ν. 2190/1920, η γ.σ. είναι «μόνη αρμοδία» ν' αποφασίζει, μεταξύ άλλων, περί «εγκρίσεως του ισολογισμού της εταιρίας», και περί «διαθέσεως των ετησίων κερδών». Ορθό δε είναι να γίνεται λόγος όχι για έγκριση του ισολογισμού (μόνο), αλλά για έγκριση των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων¹. Έτσι, όπου στα παρακάτω γίνεται λόγος για έγκριση του «ισολογισμού» ή των «λογαριασμών» κλπ. θα νοείται η έγκριση των ετήσιων «χρηματοοικονομικών» καταστάσεων, όπως ονομάζονται πλέον μετά τον ν. 4308/2014 για τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα. Θα πρέπει να προστεθεί επίσης ότι σύμφωνα με το νέο νόμο, ο πίνακας διάθεσης αποτελεσμάτων δεν αποτελεί μέρος των ετήσιων καταστάσεων (βλ. άρθρο 16 του νόμου αυτού που απαριθμεί τις καταστάσεις).

1. *Τζίβα*, εις: Αντωνόπουλου/Μούζουλα (επιμ.), Ανώνυμες εταιρίες, 2013, υπό 34, 27.

II. Οι διατυπωθείσες επί του θέματος απόψεις

3. Προκειμένου να γίνει ανάλυση του ζητήματος, θα πρέπει να παρουσιασθούν με συντομία οι γνωμοδοτήσεις του ΝΣΚ και οι εγκύκλιοι του Υπουργείου Οικονομικών, σχετικά με τη δυνατότητα τροποποιήσεων του ισολογισμού με απόφαση επόμενης συνέλευσης. Συγκεκριμένα:

4. Με τη Γνωμοδότηση ολομ. 356/19.3.1976², το ΝΣΚ θεώρησε ότι δεν είναι επιτρεπτή η τροποποίηση του ισολογισμού ή του πίνακα διάθεσης αποτελεσμάτων από έκτακτη γ.σ., «όχι διότι [η έκτακτη συνέλευση] είναι μειωμένης δυνάμεως ή υποχρεωτικώς υποδεεστέρα από απόψεως εκπροσωπήσεως μετοχικού κεφαλαίου, αλλά διότι αυτή συνέρχεται κατά χρόνον καθ'όν ο ισολογισμός έχει καταστεί οριστικός». Επομένως (κατά το ΝΣΚ) η τροποποίηση του πίνακα διάθεσης αποτελεσμάτων θα πρέπει να γίνει από επόμενη *τακτική* συνέλευση³. Η παραπάνω γνωμοδότηση θεώρησε επίσης αφενός μεν ότι με την ψήφιση του ισολογισμού δημιουργούνται έννομες σχέσεις, που δεν μπορούν πλέον να θιγούν, αφετέρου δε ότι ο ισολογισμός παρέχει στο κοινό την εικόνα της οικονομικής κατάστασης της εταιρίας και ασκεί επίδραση στην τιμή των μετοχών της. Έτσι, «αναμόρφωσις ή τροποποιήσις του ισολογισμού θα εδημιούργει εξαπάτησιν του κοινού και ευκαιρίαν κερδοσκοπίας εις βάρος των αποταμιευτών».

5. Σε επόμενη γνωμοδότησή του (υπ' αριθμ. 950/25.11.1977⁴, της Ολομέλειας και αυτή) το ΝΣΚ επανέλαβε την παραπάνω σκέψη προχώρησε όμως ένα βήμα: Θεωρεί ότι δεν αποκλείεται να ληφθεί απόφαση διανομής έκτακτου αποθεματικού και από έκτακτη γ.σ., με την προϋπόθεση ότι η απόφαση αυτή θα *επικυρωθεί* (ΑΚ 183) από την επόμενη τακτική. Σε μια τέτοια περίπτωση, κατά τη γνωμοδότηση⁵, η επικύρωση θα ενεργεί *ex nunc*.

6. Με την υπ' αριθμ. Ε.1058/288/Πολ.13/1978 εγκύκλιο του Υπουργείου Οικονομικών⁶, υιοθετήθηκαν από τη Διοίκηση οι απόψεις των δύο προηγούμενων γνωμοδοτήσεων του ΝΣΚ.

2. Βλ. www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/16985.

3. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η γνωμοδότηση αυτή παραπέμπει στον *Πασσιά*, Το δίκαιον της α.ε., II, σ. 917 επ. Όμως ο *Πασσιάς* δέχεται ότι: «Η αποφασίζουσα την μεταβολήν της διαθέσεως των κερδών απόφασις [...] λαμβάνεται είτε υπό της τακτικής γενικής συνελεύσεως, ήτις εγκρίνει επί τω τέλει της χρήσεως τον ισολογισμόν, είτε υπό εκτάκτου, επί τούτω ειδικώς συγκαλούμενης».

4. Βλ. <http://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/16995>.

5. Αλλά και όπως γίνεται δεκτό γενικά για την επικύρωση των ελαττωματικών αποφάσεων της γ.σ., βλ. *Μπεχλιβάνη*, εις: Αντωνόπουλου/Μούζουλα (επιμ.), *Ανώνυμες εταιρίες*, 2013, υπό 358 αρ. 26.

6. Βλ. www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/7885.

Αδικοπρακτική ευθύνη διοικητών εταιριών έναντι τρίτων, ιδίως σε περίπτωση κατανομής αρμοδιοτήτων

Νικόλαος Κ. Ρόκας,

*Ομότ. Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού
Πανεπιστημίου Αθηνών*

I. Εισαγωγικά

Η ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιριών για την ασκούμενη από αυτούς διαχείριση ρυθμίζεται από κανόνες του εταιρικού δικαίου (ΑΕ: αρ. 22α ΚΝ 2190/1920, ΕΠΕ: αρ. 26 Ν 3190/1920, ΙΚΕ: αρ. 67 Ν 4072/2012). Η ευθύνη αυτή υφίσταται έναντι του νομικού προσώπου της εταιρίας, είναι δηλ. εσωτερική ευθύνη, εκτός από την περίπτωση της ΕΠΕ, όπου η ευθύνη υφίσταται και έναντι των εταίρων και των τρίτων.¹

Ο κανόνας της εσωτερικής ευθύνης των εταιρικών διοικητών έχει υποστεί πολλά ρήγματα, τα οποία τα τελευταία χρόνια διευρύνονται, καθόσον, πέραν της εσωτερικής ευθύνης, δηλ. της ευθύνης έναντι της εταιρίας, υπάρχει και εξωτερική ευθύνη, δηλ. άμεση προσωπική ευθύνη των διοικητών εταιριών έναντι τρίτων, είτε βάσει ειδικών διατάξεων, όπως ευθύνη προς το δημόσιο και το ΙΚΑ λόγω οφειλών της εταιρίας καθώς και ευθύνη βάσει του αρ. 98 ΠτωχΚ ή άλλων διατάξεων,² είτε λόγω αδικοπραξίας που διέπραξαν οι εταιρικοί διοικητές εις βάρος τρίτων κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Η διεύρυνση της ευθύνης και έναντι τρίτων καθιστά τους εταιρικούς διοικητές προσεκτικότερους, από την άλλη όμως πλευρά λειτουργεί αποτρεπτικά ως προς την ανάληψη της διαχείρισης επιχειρήσεων από δυναμικά και αξιόλογα στελέχη.

Διεύρυνση της έναντι τρίτων αδικοπρακτικής ευθύνης παρατηρείται και σε περίπτωση κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ μελών ΔΣ ή ανάθεσης τομέων δράσης ή οργάνωσης της επιχείρησης σε διοικητικά στελέχη (υπαλλήλους). Το ζήτημα είναι κρίσιμο, διότι μέρος της νομολογίας έχει την τάση να επεκτείνει την ευθύνη σε όλα τα μέλη του

1. Και στην περίπτωση όμως της ΕΠΕ οι εταίροι ή οι τρίτοι δεν μπορούν να ζητήσουν να καταβληθεί στους ίδιους η αποζημίωση αλλά μόνο στην εταιρία, όπως δηλ. στην εσωτερική ευθύνη.

2. Βλ. π.χ. αρ. 18α παρ. 3 Ν 146/1914, αρ. 25 παρ. 2 στοιχ. γ Ν 3959/2011, αρ. 6 παρ.1 περ. β και αρ. 25 παρ. 1 Ν 3401/2005, αρ. 13 παρ. 1 Ν 3461/2006.

ΔΣ σε κάθε περίπτωση, ακόμα δηλ. και αν η προξενηθείσα ζημία σε τρίτο οφείλεται σε πράξη ή παράλειψη ενός μέλους του ΔΣ ή διοικητικού στελέχους, στο οποίο έχει ανατεθεί συγκεκριμένος τομέας διαχείρισης. Αποδοχή της νομολογίας αυτής θα είχε ως συνέπεια ότι τα μέλη του ΔΣ, ιδίως μεγάλων εταιριών, υπέχουν στην ουσία αντικειμενική ευθύνη, κατ' απόκλιση από την αρχή της υπαιτιότητας, η οποία επαναλαμβάνεται στο αρ. 71 εδ. 2 ΑΚ, ή, πάντως, ότι επιβαρύνονται με τέτοιες έκτασης υποχρεώσεις εποπτείας όλων των συμβούλων και στελεχών, στις οποίες είναι αδύνατον να ανταποκριθούν. Πράγματι, είναι εκτός πραγματικότητας να καταλογίζονται ευθύνες π.χ. στον διευθύνοντα σύμβουλο και τα μέλη του ΔΣ τράπεζας, διότι ο διευθυντής ενός υποκαταστήματος στην επαρχία δεν είχε μεριμνήσει για την επισκευή του φθαρμένου δαπέδου, με αποτέλεσμα τον τραυματισμό πελάτη. Επομένως, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να διευκρινισθεί σε ποιες περιπτώσεις και με ποιες προϋποθέσεις μπορεί να τεθεί θέμα αδικοπρακτικής ευθύνης των διοικητών εταιριών έναντι τρίτων, ιδίως σε περίπτωση κατανομής αρμοδιοτήτων. Η ανάπτυξη που ακολουθεί καταλήγει σε ορισμένες γενικές θέσεις, χωρίς φυσικά να εξαντλείται το αμφισβητούμενο αυτό ζήτημα.

II. Ο κανόνας της εσωτερικής ευθύνης

Τα μέλη του διοικητικού οργάνου εταιρίας, πέραν της οργανικής, συνδέονται με την εταιρία με ειδική σχέση, κατά κανόνα παροχής ανεξαρτήτων υπηρεσιών, η οποία έχει ως αντικείμενο τη διοίκηση και διαχείριση της περιουσίας της. Η σημασία της προς τα έσω σχέσης που συνδέει τον εταιρικό διοικητή με την εταιρία αναφάνεται και σε περίπτωση πλημμελούς εκπλήρωσης των υπηρεσιών τους. Η κακή διαχείριση δημιουργεί υποχρέωση αποζημίωσης των διοικητών έναντι της εταιρίας, εφόσον τους βαρύνει υπαιτιότητα, δηλ. δόλος ή αμέλεια (*διαχειριστικό πταίσμα*).³ Αντίθετα, οι τρίτοι δεν έχουν αξίωση αποζημίωσης κατά των εταιρικών διοικητών κατά το ποσό που δεν κατέστη δυνατή η ικανοποίησή τους από την εταιρική περιουσία, η οποία υπέστη μείωση λόγω κακής διαχείρισης, και το μόνο ζήτημα που τίθεται είναι, αν μπορούν να ασκήσουν οι ίδιοι την κατά των διοικητών αξίωση της εταιρίας σε περίπτωση που αυτή αδρανή.⁴ Πρέπει, εντούτοις, να ληφθεί υπόψη ότι στη σημαντικότερη περίπτωση αδυναμίας ικανοποίησης των πιστωτών λόγω κακής διαχείρισης, δηλ. στην περι-

3. Ο όρος «οργανική ευθύνη» ("Organhaftung") είναι εν μέρει παραπλανητικός, διότι οι πράξεις ή παραλείψεις του οργάνου θεωρούνται, σύμφωνα με την κρατούσα οργανική θεωρία, πράξεις ή παραλείψεις του ν.π., για τις οποίες, ως εκ τούτου, δεν θα μπορούσε τεθεί θέμα αποζημίωσης του ίδιου του ν.π. Η αξίωση αποζημίωσης της εταιρίας κατά των εταιρικών διοικητών μπορεί να θεμελιωθεί μόνο με αναδρομή στην προς τα έσω σχέση που συνδέει αυτούς με το ν.π. της εταιρίας.

4. Βλ. και σημ. 1. Αντίστοιχα ισχύουν και σχετικά με την αποκατάσταση της έμμεσης ζημίας που υπέστησαν οι μέτοχοι/εταίροι λόγω κακής διαχείρισης, βλ. επ' αυτού *Γεροντίδη*, Η ατομική αξίωση αποζημίωσης του μετόχου από «συγχρόνως έναντι της εταιρίας και των μετόχων» αδικοπρακτική συμπεριφορά του ΔΣ στην ΑΕ, ΕπισκΕΔ 2013, 237.

Αστική ευθύνη θύματος τροχαίου ατυχήματος*

Ιωάννης Σ. Σπυριδάκης,

Ομότ. Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού
Πανεπιστημίου Αθηνών

1. Γενικά

Το θέμα της μελέτης αυτής δεν φαίνεται – από όσο γνωρίζω – να έχει ιδιαίτερα αντιμετωπισθεί στην πράξη, έχει όμως επανειλημμένα απασχολήσει τον γράφοντα κατά την ανάγνωση δικαστικών αποφάσεων με θύμα αμελή (και γι' αυτό βαρυνόμενο με συνυπαιτιότητα) πεζό. [Διαφορετική είναι η αντιμετώπιση της συγκρούσεως οχημάτων, όπου συνήθως ασκούνται αγωγές και εγείρονται αξιώσεις από όλους τους εμπλεκομένους].

Είμαστε επηρεασμένοι από τη νομοθετική ρύθμιση της ευθύνης του οδηγού ζημιογόνου οχήματος (και της ασφαλιστικής επιχειρήσεως) σε συνδυασμό με τη γενικότερη διδασκαλία για την ευθύνη από διακινδύνευση. Έτσι, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση περιοριζόμαστε ακριβώς στην έρευνα της ευθύνης αυτής, της υπαιτιότητας του οδηγού και της τυχόν συνυπαιτιότητας του θύματος, ώστε να μειωθεί η αποζημιωτική ευθύνη του οδηγού (και του ασφαλιστή του). Σε περίπτωση συνυπαιτιότητας γίνεται ο ακόλουθος υπολογισμός:

Ζημία: 100, υπαιτιότητα οδηγού 70%, (συν)υπαιτιότητα θύματος 30%, αποζημίωση 70 (=100-30). [Για τη χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης δεν γίνεται παρόμοιος υπολογισμός, αφού για τον εύλογο προσδιορισμό του ύψους της χρηματικής ικανοποιήσεως λαμβάνεται υπόψη και ο βαθμός της υπαιτιότητας των μερών].

Η (συν)υπαιτιότητα του θύματος, δηλαδή, λαμβάνεται υπόψη

- ως μειωτική της αποζημιωτικής ευθύνης του οδηγού, όχι όμως και
- ως θεμελιωτική αποζημιωτικής ευθύνης του (συν)υπαίτιου θύματος, έστω και αν υφίστανται και οι λοιπές νόμιμες προϋποθέσεις (παράνομο και ζημία, ΑΚ 914).

* Η συμμετοχή, με μελέτη για τροχαία ατυχήματα, στον Τ.Τ. αυτόν αποτελεί για τον γράφοντα ένδειξη φιλίας, αλλά κυρίως αναγνώρισης της μεγάλης συμβολής του Ι. Ρόκα στην θεωρία και πράξη του Ασφαλιστικού Δικαίου.

Διαθήκη: Εγκατάσταση συζύγου ως κληρονόμου με αποκλεισμό διάθεσης στους συγγενείς του

Μιχάλης Σταθόπουλος,

Επίτιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής Αθηνών, Ακαδημαϊκός

Σε διαθήκες συζύγων που δεν έχουν αποκτήσει τέκνα (ούτε έχουν άλλους μεριδούχους) συχνά τίθεται όρος που ορίζει μεν τον άλλο σύζυγο ως κληρονόμο αλλά με περιορισμούς ως προς την περιέλευση της κληρονομιάς του διαθέτη, ιδίως μετά τον θάνατο του τιμώμενου συζύγου, στους συγγενείς του τελευταίου. Στην πράξη ο περιορισμός αυτός παίρνει συνήθως τη μορφή αίρεσης για μη διάθεση της κληρονομιάς περιουσίας στους συγγενείς του κληρονομούντος συζύγου, π.χ. στα αδέλφια και τα ανίψια του. Η επιθυμία του διαθέτη είναι να τιμήσει τον (ή την) σύζυγό του, αλλά όχι και τους συγγενείς του τελευταίου. Οι σχετικές ρήτρες αμφισβητούνται συχνά ως προς την ακριβή έννοιά τους, καμιά φορά και ως προς το κύρος τους. Όταν μετά τον θάνατο του διαθέτη συζύγου πεθάνει αδιάθετος και ο (ή η) σύζυγός του που τον κληρονόμησε βάσει της διαθήκης της περιέχουσας τον παραπάνω περιοριστικό όρο, χωρίς ο τελευταίος να έχει διαθέσει εν ζωή (ή χωρίς να έχει διαθέσει όλη) την κληρονομηθείσα περιουσία, ερωτάται αν λόγω του περιοριστικού όρου πράγματι αποκλείονται οι συγγενείς του επιζήσαντος συζύγου *ως εξ αδιαθέτου κληρονόμοι του* και, αν ναι, σε ποιους θα περιέλθει η περιουσία (ή η ακόμη σωζόμενη περιουσία) του προαποβιώσαντος συζύγου μετά τον θάνατο του επιζήσαντος συζύγου (ή ποιοι θα κληρονομήσουν τον τελευταίο ως προς το μέρος της κληρονομιάς του που είχε περιέλθει σ' αυτόν ως κληρονομία του προαποβιώσαντος συζύγου). Το ζήτημα είχε απασχολήσει στο παρελθόν, σε διάφορες παραλλαγές του, τον γράφοντα σε γνωμοδοτήσεις του, συνήθως ως ειδικό θέμα συνθετότερων προβλημάτων. Εδώ έγινε σύνθεση των εν λόγω παλαιών γνωμών ως προς το παραπάνω ειδικό ζήτημα.

1. Ο κρίσιμος όρος της διαθήκης και η ερμηνεία του

Η επιθυμία των άτεκνων συζύγων να περιέλθει η κληρονομία τους στον επιζώντα σύζυγο, αλλά όχι και στους συγγενείς του τελευταίου, προβλέπεται συχνά σε διαθήκη που έχει τον όρο (αίρεση) ότι ο (ή η) κληρόνομος σύζυγος (εφεξής: *επιβιώσας σύ-*

ζυγος) θα μπορεί μεν να διαθέτει κατά βούληση την κληρονομιαία περιουσία *πλην της διαθήσεως στους συγγενείς του*. Ο (ή ή) διαθέτης σύζυγος (εφεξής: *προαποβιώσας σύζυγος*) συνήθως δεν διευκρινίζει περισσότερο το νόημα του περιορισμού τον οποίο προβλέπει για τον επιβίωσαντα σύζυγο. Αν ο επιβίωσας σύζυγος δεν αφήσει διαθήκη, μόνο η εξ αδιαθέτου διαδοχή μπορεί να χωρήσει, εφόσον όμως δεν αποτελεί εμπόδιο σ' αυτό η διαθήκη του προαποβιώσαντος συζύγου ως προς το μέρος της κληρονομίας του επιβίωσαντος συζύγου που είχε περιέλθει σ' αυτόν ως κληρονομία του προαποβιώσαντος συζύγου. Τη λοιπή κληρονομία του επιβίωσαντος συζύγου κληρονομούν χωρίς πρόβλημα οι εξ αδιαθέτου κληρονόμοι του (δηλαδή, λόγω έλλειψης τέκνων, οι κληρονόμοι της δεύτερης τάξης -ΑΚ 1814-, άρα οι αδελφοί και τα τέκνα προαποβιώσαντων αδελφών του επιβίωσαντος συζύγου).

Στη διαθήκη του προαποβιώσαντος συζύγου, δυνάμει της οποίας η περιουσία του περιέρχεται στον επιβίωσαντα σύζυγο, προβλέπεται, όπως λέχθηκε, ο περιορισμός του κληρονόμου, να μη διαθέσει την κληρονομηθείσα περιουσία στους συγγενείς του. Ο όρος αυτός της διαθήκης απαιτεί, πρώτον, ερμηνεία ως προς την ακριβή έννοιά του και, στη συνέχεια, εξέταση του κύρους του βάσει του περιεχομένου του που θα προκύψει από την ερμηνεία.

Για τη διαπίστωση του νοήματος μιας διαθήκης ή ορισμένου όρου της κρίσιμη είναι η αναζήτηση της αληθινής βούλησης του διαθέτη (ΑΚ 173). Αυτό είναι το αποφασιστικό ερμηνευτικό κριτήριο επί διαθηκών. Η κυρίαρχη θέση της ελευθερίας του διατιθέναι στην ερμηνεία της διαθήκης, σε συνδυασμό με το ότι πρόκειται για μονομερή δικαιοπραξία, επιβάλλει να αποβλέψουμε πρωτίστως (αν όχι αποκλειστικώς) στο πρόσωπο του διαθέτη, δηλαδή σ' αυτό που εκείνος εννοούσε με τη διαθήκη του¹.

Η διατύπωση της διαθήκης του προαποβιώσαντος συζύγου «πλην της διαθήσεως στους συγγενείς του», δηλαδή στους συγγενείς του κληρονομούντος συζύγου (ή άλλη ανάλογη διατύπωση) δεν αφήνει αμφιβολία ότι η βούληση του προαποβιώσαντος συζύγου (εφόσον, φυσικά, διατυπώθηκε όχι ως ευχή, αλλά για να δεσμεύσει τον επιβίωσαντα σύζυγο, για να έχει δηλαδή έννομες συνέπειες) είναι να αποκλεισθεί η οικογένεια του επιβίωσαντος συζύγου από την περιουσία του προαποβιώσαντος συζύγου. Ο τελευταίος δέχεται να περιέλθει σε οποιονδήποτε άλλον η περιουσία του, όχι όμως στους συγγενείς του κληρονομούντος συζύγου. Σημασία για τον προαποβιώσα-

1. Βλ. μ.ά. ΑΠ 443/1957, ΝΔικ 1958, 109· 487/1967, ΕΕΝ 1967, 915· 517/1967, ΕΕΝ 1967, 937· 129/1972, ΝοΒ 1972, 740· 207/1979, ΝοΒ 1979, 1260· 957/1985, ΕΕΝ 1986, 348· 396/1999, ΝοΒ 2000, 957· 538/2003 δημοσ. ΝΟΜΟΣ· 1561/2005 ΝοΒ 2006, 402· 96/2010 ΕλλΔνη 2011, 375, 397, 452· 103/2010 Αρμ 2010, 1351· 1341/2010 ΝΟΜΟΣ· Μπαλή, ΚληρΔ, 4η έκδ., 1959, § 80· Λιτζερόπουλο, ΣτοιχΚληρΔ, τεύχος Β', 1958, §§ 169 επ. και ΤιμΤΑΠ, σ. 507 επ.· Βουζικά, ΚληρΔ, τόμος Β', 1976, § 125· Σταθόπουλο, στον ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρ. 200 αρ. 23 επ. και «Περί της μεθόδου ερμηνείας της δηλώσεως βουλήσεως», ΝΔικ 25, 17 επ.· Φίλιο, ΚληρΔ, 8η έκδ., 2011, § 206 Β· Απ. Γεωργιάδη, ΚληρΔ, 2η έκδ., 2013, § 21, αρ. 6-8· Ψούνη, ΚληρΔ. ΙΙ, 3η έκδ., 2012, § 17 ΙΙ· κατά βάση και Δακορώνια, Το ζήτημα της ερμηνείας των διαθηκών στο Ελληνικό Δίκαιο, 2005, σ. 10 επ.

Η σχέση της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» με την ασφάλιση της περιβαλλοντικής ευθύνης

Ράνια Χατζηνικολάου-Αγγελίδου,

Ομότ. Καθηγήτρια της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

I. Εννοιολογική προσέγγιση του περιβάλλοντος

1. Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν αυξηθεί οι αιτίες υποβάθμισης του περιβάλλοντος. Η μείωση της βιοποικιλότητας, η εξάντληση των υδάτινων πόρων, η καταστροφή των οικοσυστημάτων από ανθρωπογενείς επιδράσεις, αποτελούν σοβαρούς κινδύνους που απειλούν το περιβάλλον και την υγεία σε παγκόσμια κλίμακα. Οι διαρκώς αυξανόμενες ανάγκες των ανθρώπων και γενικότερα της καταναλωτικής κοινωνίας, με την πρόοδο της τεχνολογίας και τις συνέπειες του «τεχνολογικού πολιτισμού» δημιουργούν συνεχώς νέους κινδύνους καταστροφής του περιβάλλοντος και βλαβών της υγείας των ανθρώπων.

Η προσπάθεια να καλυφθούν οι ανάγκες των κρατών αλλά και των πολιτών, λόγω της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, έχει ως συνέπεια να καταναλίσκονται φυσικοί πόροι σε τόσο ταχύ ρυθμό, ώστε να μην είναι δυνατόν να αποκαθίστανται οι διαταραχθείσες οικολογικές ισορροπίες.

Η ευθύνη των ανθρώπων για την περιβαλλοντική καταστροφή, είτε πρόκειται για μεμονωμένα άτομα είτε πρόκειται για επιχειρήσεις είναι δεδομένη και αυξάνεται συνεχώς τόσο στο φυσικό περιβάλλον (νερό, αέρας, έδαφος, χλωρίδα και πανίδα) όσο και στο ανθρωπογενές (οικιστικό και πολιτιστικό) περιβάλλον. Εξάλλου η ταύτιση αυτή του ανθρώπου με τη φύση έχει συνδεθεί με την καταστροφή του περιβάλλοντος και η συστηματική προστασία από το δίκαιο επιχειρεί να προστατεύσει αυτή τη σχέση.

Οι μεταβολές που επέρχονται στα περιβαλλοντικά αγαθά (φυσικά, χημικά, βιολογικά) είναι τέτοιας έντασης και ταχύτητας, ώστε οι φυσικοί μηχανισμοί εξουδετέρωσης των επιδράσεων να μην επαρκούν να αποκαταστήσουν τις οικολογικές ισορροπίες¹.

2. Η ρύπανση του ποταμού Ρήνου από πυρκαγιά της μονάδας Sandoz στη Βασιλεία το 1986, η κατάρρευση φράγματος και η επακόλουθη ρύπανση από τοξικά ύδατα του

1. Βλ. σχετικά *Ε. Κουτούπα-Ρεγκάκου*, Δίκαιο του περιβάλλοντος, 3^η έκδ. (2008), σ. 3 επ., *Α. Τάχο*, Δίκαιο προστασίας του περιβάλλοντος, 6^η έκδ. (2006), σ. 21, *Ι. Μαθιουδάκη*. Η κρατική ευθύνη στο δίκαιο του περιβάλλοντος, Αρμ. 2011, σ. 725 επ.

Η καθιέρωση αθληηλέγγυας και εις ολόκληρον ευθύνης του προέδρου Δ.Σ. Αθλητικής Ανώνυμης Εταιρίας υπό το πρίσμα του Συντάγματος

Κώστας Χ. Χρυσόγονος,

Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

1. Στα θεμελιώδη χαρακτηριστικά της ανώνυμης εταιρίας συγκαταλέγονται η πλήρης νομική προσωπικότητα, η σωματειακή συγκρότηση και η κεφαλαιουχική της οργάνωση, ενώ συνέπειά τους είναι και το κατ' αρχήν ανεύθυνο των μετόχων και μελών του Δ.Σ. της ανώνυμης εταιρίας έναντι των ιδιωτών πιστωτών αυτής. Εντούτοις, για την περίπτωση ειδικά των αθλητικών ανωνύμων εταιριών, ο νομοθέτης με τη διάταξη του άρθρου 118Α παρ. 4 του ν. 2725/1999, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 20 του ν. 3479/2006, όρισε ότι: *«Οι Πρόεδροι των Δ.Σ., διευθυντές, διαχειριστές, διευθύνοντες σύμβουλοι και εκκαθαριστές των Α.Α.Ε., Τ.Α.Α. ή σωματείων, που συμμετέχουν στα επαγγελματικά πρωταθλήματα, ευθύνονται αλληλεγγύως και εις ολόκληρον με το αντίστοιχο νομικό πρόσωπο για τα χρέη που αυτό δημιουργεί κατά το χρονικό διάστημα της θητείας τους»*. Εισάγεται έτσι μία απόκλιση από τη γενική αρχή της μη ευθύνης, η οποία εκτρέπει το νομικό πρόσωπο από τα ιστορικά του χαρακτηριστικά αλλά, κυρίως, εγείρει προβληματισμό ως προς τη συμφωνία της με το Σύνταγμα.

2. Στο άρθρο 5 παρ. 1 Συντ. και ειδικότερα στο κατοχυρωμένο εκεί δικαίωμα συμμετοχής στην οικονομική ζωή της χώρας βρίσκει έρεισμα η οικονομική ελευθερία. Ειδικότερη μορφή της τελευταίας αποτελεί η ελευθερία της επιχειρηματικής δραστηριότητας, που θεμελιώνεται στο συνδυασμό της ως άνω διάταξης με το άρθρο 106 Συντ., και ιδίως την δεύτερη παράγραφο του τελευταίου, με την οποία εξαγγέλλονται τα όρια της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας (βλ. Κ. Χρυσόγονου, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 3η εκδ., 2006, σ. 192 επ.). Στο άρθρο αυτό κατοχυρώνεται η συνολική προστασία του συστήματος της ελεύθερης οικονομίας ή οικονομίας της αγοράς. Η εν λόγω συνταγματική διάταξη, δηλαδή, επέχει θέση θεσμικής εγγύησης αναφορικά με το ισχύον οικονομικό σύστημα.

ISBN 978-960-622-251-1

96077